

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

KONYA AHİLERİ

KADİR CEYLAN

**TARİH ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

HAZİRAN 2018

KONYA AHİLERİ

Kadir CEYLAN

**YÜKSEK LİSANS
TARİH ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

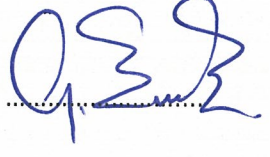
**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2018

Kadir CEYLAN tarafından hazırlanan "KONYA AHİLERİ" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Güray KIRPIK

Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

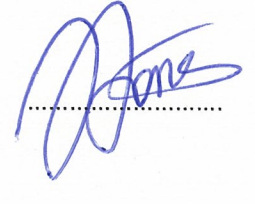
Başkan: Prof. Dr. Refik TURAN

Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Prof. Dr. Saadettin Yağmur GÖMEÇ

Tarih Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 21/06/2018

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma AĞAC
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

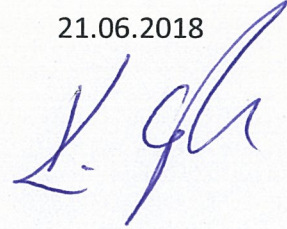
Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Kadir CEYLAN

21.06.2018

KONYA AHİLERİ
(Yüksek Lisans)

Kadir CEYLAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Haziran 2018

ÖZET

Anadolu'nun Türkleşmesinde büyük ehemmiyete haiz olan Ahilik, Anadolu'da Selçuklular zamanının ilk dönemlerinde ortaya çıkmış bir kurumdur. Sosyal ve iktisadi yönleriyle öne çıkan bu kurum hakkında menşei başta olmak üzere farklı görüşler ileri sürülmüştür. Ahilik toplumsal ve ekonomik yapıya sahip bir teşkilattır. İslam dünyasının siyasi ve sosyal durumu bu kurumun meydana gelmesinde büyük etkiye sahiptir. Sahip olduğu yapı ve toplumsal hayattaki yeri bu tarihi süreç içerisindeki gelişimi göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. Selçuklular zamanında Anadolu'nun her yerine yayılan bu teşkilat, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu sırasında da önemli roller üstlenmiştir.

Bilim Kodu : 112409

Anahtar Kelimeler : Fütüvvet, Ahilik, Ahi Evren, Anadolu Selçuklu Devleti, Konya

Sayfa Adedi : 85

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Güray KIRPIK

KONYA AKHIS
(M. Sc. Thesis)

Kadir CEYLAN

GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
June 2018

ABSTRACT

Akhi community which has great importance in Turkification of Anatolia, is an institution that showed up at first periods of Seljuqs in Anatolia. Different opinions have been put forward about this institution, which is prominent with its social and economic aspects, especially its origin. Akhis is an organization with a social and economic structure. Politic and social situation of Islamic world has a great affect on comprising of this organization. The structure it has and its place in society should be evaluated in consideration of this historical process. Spreading everywhere in Anatolia, this organization also has important roles in social life during the establishment of Ottoman Empire.

Science Code : 112409

Key Words : Futuwah, Akhis, Akhi Evren, Rum-Seljuqs, Konya

Page Number : 85

Supervisor : Prof. Dr. Güray KIRPIK

TEŞEKKÜR

Bu çalışmamda ve de eğitim hayatımda bana yol gösteren kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Güray KIRPIK'a teşekkür ederim.

Tarihi sevdiren ve tarihçi olma yolunda ilk örnek aldığım kıymetli tarih öğretmenim Süleyman DEMİR'e teşekkür ederim.

Arşiv kayıtlarını okumamda yardımcı olan değerli hocam Ali ÇAKIR'a ve değerli dostum Yasuhisa SHIMIZU'ya teşekkür ederim.

Çalışmamı sabırla okuyarak gerekli yazım düzeltmelerinde bana yardımcı olan sevgili eşim Melike CEYLAN'a ve arkadaşım Muhammet Emin ÖZÇELİK'e teşekkür ederim. Son olarak bu uzun ve zahmetli süreçte maddi-manevi desteklerini eksik etmeyen ANNE ve BABAMA sonsuz teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Kadir CEYLAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

I.BÖLÜM

AHİLİK, FÜTÜVVET VE ANADOLU'DA ORTAYA ÇIKIŞI

1.1. Feta ve Ahi Kavramları	7
1.2. Fütüvvet-Ahilik ilişkisi	8
1.3. Anadolu'da Ahiliğin Ortaya Çıkışı	11

II. BÖLÜM

KONYA AHİLERİ

2.1. Ahiliğin Ortaya Çıktığı Dönemde Selçuklu Payitahtı Konya	21
2.1.1. Selçuklu Payitahtı Konya'da Siyasi Durum	21
2.1.2. Selçuklu Payitahtı Konya'da Ekonomik Durum	22
2.1.3. Selçuklu Payitahtı Konya'da Sosyo-Kültürel Durum	24
2.2. Ana Kaynaklarda İlk Konya Ahileri	26
2.2.1. Menâkıbü'l-Ârifin'de Konya Ahileri	26

	Sayfa
2.2.1.1. Ahi Ahmed Şah	27
2.2.1.2. Ahi Ahmed	27
2.2.1.3. Ahi Mustafa.....	28
2.2.1.4. Diğer Ahiler	28
2.2.2. Târih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçukname)'ta Konya Ahileri.....	29
2.2.2.1. Ahi Ahmed Şah	29
2.2.2.2. Ahi Hamid.....	30
2.2.2.3. Ahi Ahmed	30
2.2.2.4. Ahi Emir Ahmed	31
2.2.2.5. Ahi Caruk	31
2.2.3. Divanı Sultan Veled'de Konya Ahileri	31
2.2.3.1. Ahi Muhammed Seyid Averi, Ahi Yusuf, Ahi Kayser ve Ahi Çoban	31
2.2.3.2. Ahi Sadeddin	32
2.3. Osmanlı Arşiv Kayıtlarında Konya Ahileri.....	34
2.3.1. Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi 564 (881/1476) Numaralı Konya Evkaf Defteri'nde Konya Ahileri	34
2.3.1.1. Ahi Murad Hamamı	34
2.3.1.2. Ahi Hoca Ali Vakfı	34
2.3.1.3. Ahi Cahken Zaviyesi.....	34
2.3.1.4. Ahi Veliyüddin Türbesi.....	35
2.3.1.5. Ahi Yusuf	35
2.3.1.6. Ahi Ali Vakfı.....	35
2.3.2. 888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri'nde Konya Ahileri...	36

	Sayfa
2.3.2.1. Ahi Veliüddin Türbesi Vakfı.....	36
2.3.2.2. Ahi Ali Vakfı.....	36
2.3.2.3. Ahi Cahken Zaviyesi Vakfı	37
2.3.2.4. Ahi Yusuf	37
2.3.3. 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri'nde (937/1530) Konya Ahileri	37
2.3.3.1. Ahi Turud	37
2.3.3.2. Ahi Murad Hamamı	37
2.3.3.3. Ahi Veliüddin Türbesi	38
2.3.3.4. Ahi Ali Vakfı.....	38
2.3.3.5. Ahi İlyas	38
2.3.3.6. Ahi Şeyh Ali	39

III. BÖLÜM

AHİLERİN SELÇUKLU PAYİTAHTI KONYA'DAKİ FAALİYETLERİ

3.1. Ahilerin Selçuklu Payitahtı Konya'daki Siyasi Faaliyetleri.....	41
3.2. Ahilerin Selçuklu Payitahtı Konya'daki Askeri Faaliyetleri.....	46
3.3. Ahilerin Selçuklu Payitahtı Konya'daki Ekonomik Faaliyetleri.....	50
3.4. Ahilerin Selçuklu Payitahtı Konya'daki Sosyo-Kültürel Faaliyetleri.....	53
SONUÇ	59
KAYNAKÇA	63
EKLER	71
EK-1. İbn Battuta'nın Anadolu'da Ziyaret Ettiği Ahi Zaviyelerinin Ziyaret Sırasına Göre Adları ve Yerleri	72

	Safya
EK-2. Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi 564 (881/1476) Numaralı Konya Evkaf Defteri'nde Konya Ahileri	74
EK-3. 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri'nde (937/1530) Konya Ahileri	79
ÖZGEÇMİŞ	85

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Ana Kaynaklarda İlk Konya Ahileri	33
Çizelge 2.2. Osmanlı Arşiv Kayıtlarında Konya Ahileri	39

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
bk.	Bakınız
C.	Cilt
çev.	Çeviren
H.	Hicri
haz.	Hazırlayan
M.	Miladi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
vd.	Ve diğerleri
TK. 564	Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi 564 (881/1476) Numaralı Konya Evkaf Defteri
Tıbk. 387	387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530). Dizin ve Tıpkıbasım

GİRİŞ

Tarihsel süreç içerisinde çok farklı görevler ifa eden Ahilik, özellikle Ortaçağ Türk tarihi için önemli bir müessesedir. Çeşitli siyasi şartlar altında Türkistan'dan Anadolu'ya gelen Türklerin, bu yeni coğrafyayı vatan haline getirmelerinde Ahiliğin de büyük etkisi olmuştur. Şehir ekonomisine yaptığı katkının yanı sıra sosyo-kültürel etkileri de bulunan bu kurum aynı zamanda siyasi ve askeri vazifeler de üstlenmiştir. Selçuklu ve daha sonra Osmanlı esnaf ve sanatkârlarını örgütleyen Ahiliğin; dönemin dini, ahlaki, sosyal ve ekonomik şartları göz önünde bulundurulmadan anlaşılması mümkün değildir.¹

Türkiye'de son zamanlarda yapılan kurumsal tarih araştırmaları içerisinde Ahilik müessesesinin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Böylesine hayati bir kurum hakkında Türkiye'de araştırmalar 1900'lü yılların başında İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin hazırlattığı iki ayrı Ahilik Raporu'nun da etkisiyle artmaya başlamıştır. Ahmed Tevhid'in Ankara Ahiliği hakkında kaleme aldığı makale² ve Fuad Köprülü'nün eleştirel yaklaşımı³ konuya olan ilgiyi arttırmıştır. 1925 yılında Meslek Gazetesi'nde imzasız Ahiliği kronolojik bir şekilde ele alan 10 bölümlük bir yazı dizisi⁴ yayınlanmıştır. Ahmed Tevhid'in makalesinden sonra ilk makalelerden birini Halil Edhem kaleme almıştır.⁵ Daha sonra ise Muallim Cevdet [İnançalp] Büyük Mecmua'da altı bölümlük bir yazı dizisi kaleme almıştır.⁶ 1921 yılında Ahmed Refik Altınay da Ankara Ahileri konusunda bir makale kaleme almış,⁷ Ahmed Tevhid'in aksine Ankara Ahilerinin bir hükümet kurmadığını savunmuştur. Bu tartışma zemini içerisinde 1927 yılında Fuad Köprülü,⁸ Ahmed Tevhid'in fikrini eleştiren bir makale kaleme alınca Ahilik konusu üzerinde yapılan araştırmalar okurların ilgisini çekmeye

¹ Güllülü, S. (1977). **Sosyoloji Açısından Ahi Birlikleri**. İstanbul: Ötüken. 12.

² Tevhid, A. (2015). "Ankara'da Ahiler Hükümeti". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 115-119.

³ Köprülü, M. F. (2015). "İçtimâî Tetkikler: Ankara ve Ahiler". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 155-159.

⁴ İmzasız. (2015). "Eski Türkiye'de İş Teşkilatı". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın, Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 59-115.

⁵ Edhem. H. (2015). "Ankara Ahilerine Ait İki Kitabı". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 119-123.

⁶ Muallim Cevdet. (2015). "İslâm-Türk Teşkilât-ı Medeniyesinden Ahiler Müessesesi". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 129-149.

⁷ Ahmed Refik. (2015). "Ankara Ahilerine Dair". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 151-155.

⁸ Köprülü, 2015, 155-159.

başlamıştır. Yaklaşık bir yıl sonra Hasan Fehmi [Turgal], Halk Bilgisi Mecmuası'nda ahiler hakkında bir yazı kaleme almıştır.⁹ 1928'de ise Şinasi İlhan, Irmak dergisinde kaleme aldığı ahiler hakkındaki beş bölümlük yazı dizisinde¹⁰ Ahiliğin siyasi yönünün olmadığını savunmuştur. Ahiler hakkında en önemli yazılardan biri August Friedrich Giese tarafından kaleme alınmıştır.¹¹ O, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ahilerin rolü üzerinde durmuştur.¹² Ahilik konusunda bilgi ihtiva eden diğer bir çalışma da M. Çağatay Uluçay'ın Manisa tarihi ile ilgili eseridir.¹³ Son olarak da yukarıda zikredilen ilk dönem çalışmalarını yayımlayan ve bizim de istifade ettiğimiz Yusuf Turan Günaydın'ın çalışmasını zikretmemiz gerekir.¹⁴ 1913-1932 tarihleri arasında Ahilik üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi veren bu eser, mecmualarda yer alan çalışmaları yeni harflere aktararak okuyucuya ve konu üzerinde çalışma yapacak araştırmacılara sunmuştur.

Ahilik konusunda ilk bilimsel fikirleri ortaya koyan Fuad Köprülü olmuştur. O, Ahilik hakkında münhasıran bir çalışma kaleme almasa da Anadolu'da İslamiyet, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar ve Osmanlı Devletinin Kuruluşu adlı çalışmalarında bu konuya değinmiştir.¹⁵ Osman Nuri (Ergin), Mecelle-i Umûr-ı Belediye¹⁶ adlı çalışmasında ahiler hakkında dikkat çeken bilgiler veren diğer bir kişidir. Ahiler hakkında ilk detaylı bilgileri veren ve sonraki çalışmalar için geniş bir malzeme ortaya koyan Muallim Cevdet olmuştur. O, İslam Fütüvveti ve Türk Ahiliği-İbn-i Battuta'ya Zeyl adlı eserinde konuyu geniş bir şekilde ele alarak kendinden sonraki araştırmalara rehberlik etmiştir.¹⁷ Cevat Hakkı Tarım, Kırşehir Üzerine Araştırmalar adlı eserinde Ahilik hakkında genel bilgiler

⁹ Hasan Fehmi. (2015). "Ahilere Dair Halktaki Bilgiler". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 159-171.

¹⁰ Şinasi İlhan. (2015). "Ahiler ve Teşkilatları". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 175-189.

¹¹ Giese, A. F. (2015). "Osmanlı İmparatorluğu'nun Teşekkülü Meselesi". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 189-211.

¹² Günaydın, Y. T. (2015). **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. Ankara: Türk Tarih Kurumu, xv-xxii.

¹³ Uluçay, M. Ç. (1942). **XVII inci Yüz Yılda Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı**. İstanbul: C. H. P. Manisa Halkevi.

¹⁴ Günaydın, 2015.

¹⁵ Babinger, F., Köprülü, F. (1996). **Anadolu'da İslamiyet**. (Çev. R. Hulusi, Haz. M. Kanar). İstanbul: İnsan Yayınları.; Köprülü, F. (1981). **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.; Köprülü, F. (2015). **Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu**. İstanbul: Alfa Basım Yayımları.

¹⁶ Ergin, O. N. (1995). **Mecelle-i Umûr-ı Belediye**. Cilt 1. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

¹⁷ Muallim Cevdet. (2008). **İslâm Fütüvveti ve Türk Ahiliği İbn-i Battuta'ya Zeyl**. (Çev. C. Yazar). İstanbul: İşaret Yayınları.

vermiştir.¹⁸ Fütüvvet ve Ahilik hakkında ilk ciddi çalışmalardan biri de Abdülbaki Gölpınarlı'nın İslam-Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı ve Kaynakları adlı çalışmasıdır.¹⁹ Gölpınarlı, Fütüvvetnameler üzerinden hareketle fütüvvet kavramını ve fütüvvet ehlini inceleyip daha sonra Ahiliği ele aldığı eserinin sonuna Fütüvvetname metinlerini eklemiştir. Ahiliği Türk iktisat tarihi açısından ele alan kişilerden biri Sabri F. Ülgener olmuştur.²⁰ Neşet Çağatay'ın, Ahiliği bir Türk kurumu olarak tanımladığı çalışmaları mevcuttur.²¹ Sabahattin Güllülü'nün Ahi Birlikleri²² adlı eseri ise Ahiliğin sosyolojik yönlerini ele almıştır. Mikail Bayram'ın da Ahilik hakkında özellikle de Ahi Evran'ın tarihi şahsiyeti üzerine çalışmaları²³ mevcuttur.²⁴

Ahilik konusunu biz Selçuklu Dönemi Konya'sı özelinde ele aldık. Çalışmamızda Selçuklu tarihinin önemli kaynaklarından istifade ettik. Bu kaynaklardan ilki, İbn Bibî'nin El Evamirü'l-Ala'îye Fî'l-Umuri'l-Ala'îye (Selçuk Name) adlı eseridir.²⁵ Selçuklu tarihinin en önemli kaynaklarından biri olan bu eserde ahiler hakkında dolaylı olarak bilgiler verilmekte, onların toplumsal hayattaki rolleri hakkında ipuçları bulunmaktadır. İkinci kaynağımız Ahmed Eflâkî'nin Âriflerin Menkıbeleri adlı eseridir.²⁶ Bir Mevlevî olan Eflâkî, eserinde daha çok Mevlana ve Mevlevîler hakkında bilgi vermekle birlikte ahilerden Mevlevîlerle olan münasebetleri nisbetinde bahsetmektedir. Bir başka kaynağımız da

¹⁸ Tarım, C. H. (1938). **Kırşehir Üzerine Araştırmalar**. Kırşehir: Vilayet Matbaası.

¹⁹ Gölpınarlı, A. (2011). **İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı**. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası. Gölpınarlı şu eserlerinde de bu konu hakkındaki düşüncelerini belirtmiştir: Gölpınarlı, A. (2015). **Melâmîlik ve Melâmîler**. İstanbul: Kapı Yayınları.; Gölpınarlı, A. (1994). **Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.; Gölpınarlı, A. (1953). **Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik**, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

²⁰ Ülgener, S. F. (2006). **İktisadî Çözülmenin Ahlâk ve Zihniyet Dünyası**. İstanbul: Derin Yayınları.

²¹ Çağatay, N. (1952). "Fütüvvet- Ahi Müessesesinin Menşei Meselesi". **AÜİFD**. 1. 59-68.; Çağatay, N. (1976). "Fütüvvetçilikle Ahiliğin Ayrıntıları". **Belleten**. XL (157-160). 423-438.; Çağatay, N. (1982). "Anadolu'da Ahilik ve Bunun Kurucusu Ahi Evren". **Belleten**. XLVI(182). 423-436.; Çağatay, N. (1985). Mevlana Devri Selçuklu Türklerinin Politik ve Sosyo-Ekonomik Sorunları. **Yusuf Hikmet Bayur Armağanı**. 329-336.; Çağatay, N. (1990). **Ahilik Nedir**. Ankara: Kültür Bakanlığı.; Çağatay, N. (1997). **Bir Türk Kurumu Olarak Ahilik**. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

²² Güllülü, 1977.

²³ Bayram, M. (1978). "Ahi Evren Kimdir". **Türk Kültürü**. (191). 18-29.; Bayram, M. (1986). "Anadolu Selçukluları Zamanında Ahi Teşkilatı'nın Kuruluşu ve Gelişmesi". **Kelime**. 8(3). 1-12.; Bayram, M. (1991). **Ahi Evren ve Ahi Teşkilatı'nın Kuruluşu**. Konya: Damla Matbaacılık.; Bayram, M. (2001). "Türkiye Selçukluları Döneminde Bilimsel Ortam ve Ahiliğin Doğuşuna Etkisi". **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**. 10. 1-11.; Bayram, M. (2012). **Sosyal ve Siyasi Boyutlarıyla Ahi Evren-Mevlânâ Mücadelesi**. Konya: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.

²⁴ Ocak, A. Y. (1999). **Türk Sufiliğine Bakışlar**. İstanbul: İletişim Yayınları, 169-190

²⁵ İbn Bibî. (1996). **El Evamirü'l-Ala'îye Fî'l-Umuri'l-Ala'îye (Selçuk Name)**. (Çev. M. Öztürk). Ankara: Kültür Bakanlığı

²⁶ Ahmet Eflaki. (1989). **Ariflerin Menkıbeleri**. (Çev. T. Yazıcı). İstanbul: M.E.B.

Târih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçukname)'tur.²⁷ Türkiye Selçukluları ve Beylikler Devri tarihi için önemli bir kaynak olan bu eser çeşitli olaylarda ahilerden bahsetmektedir. Konya Ahileri hakkındaki kaynaklarımızdan biri de Divan-ı Sultan Veled'dir.²⁸ Diğerlerine göre daha geç kaleme alınan bu eser bir tarih kitabı olmamakla birlikte ahiler hakkında az da olsa bilgi ihtiva etmektedir. Çalışmamızın son dönemleri için şüphesiz en önemli kaynak ise İbn Battuta'nın Seyahatname'si olmuştur.²⁹ Seyyahın verdiği bilgilerden Ahiliğin Anadolu'nun her yerine yayıldığı anlaşılmaktadır. Bunlara ek olarak Konya Ahileri hakkında bilgi vermeseler de dönemin önemli kaynaklarından olan Aksarayî'nin Mûsâmeretü'l-Ahbar³⁰ adlı eseri ve Niğdeli Kadı Ahmed'in El-Veledü's-Şefik Ve'l-Hâfidü'l-Halîk³¹ adlı eserinden de istifade edilmiştir.

Ahilerin, Selçuklu sonrası Konya'daki varlıkları hakkında bilgilerimiz ilk Osmanlı kayıtlarına dayanmaktadır. Bu amaçla ilk Osmanlı evkaf, muhasebe ve tahrir defterlerine müracaat edilmiştir. Zira bu defterlerde yer alan bilgilerin bir kısmının kaynağı Selçuklulara dayanmaktadır. Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde bulunan 564 (881/1476) numaralı Konya Evkaf Defteri'nde bulunan Konya Ahileri hakkındaki kayıtlar ele alınmıştır. Bu defterle ilgili daha önce yapılan çalışmalar da göz önünde bulundurularak defterin incelenmesinde, isimlerin tespitinde ve kontrolünde istifade edilmiştir.³² İstanbul Büyükşehir Belediyesi Taksim Atatürk Kitaplığı'nda bulunan Muallim Cevdet Yazmaları arasında 0.116/1 numarada kayıtlı 888/1483 Tarihli Vilayet'i Karaman ve Kayseriye Vakıf Tahrir Defteri'nden istifade edilmiştir. Bu defterin Karaman Vilayeti kısmını çeviren M.Akif Erdoğan'ın çalışmasından faydalanılmıştır.³³ Son olarak da 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530) kullanılmıştır. Bu

²⁷ **Târih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçukname)** (2014). (Çev. H.İ. Gök, F. Coşkun). Ankara: Atıf Yayınları.

²⁸ Sultan Veled. (1941). **Divanı Sultan Veled**. İstanbul: Uzluk Basımevi.

²⁹ İbn Battuta. (2016). **İbn Battuta Seyahatnamesi**. (Çev. A. S. Aykut). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

³⁰ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî. (2000). **Mûsâmeretü'l-Ahbar**. (Çev. M. Öztürk). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

³¹ Niğdeli Kadı Ahmed. (2015). **El-Veledü's-Şefik Ve'l-Hâfidü'l-Halîk**. (Çev. A. Ertuğrul). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

³² Erdoğan, M. A. (2003). "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilayetinde Vakıflar –II–". **Tarih İncelemeleri Dergisi**. XVIII. 2. 99-140.; Erdoğan, M. A. (1994). "Karaman Vilayeti Zaviyeleri". **Tarih İncelemeleri Dergisi**. IX. 89-158.; Erdoğan, M. A. (2000). "Anadolu'da Ahiler ve Ahi Zaviyeleri". **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**. İzmir. IV. 37-55.; Coşkun, F. (2010). "888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri". **Vakıflar Dergisi**. 33. 15-52.; Yörük, D. (2008). "XV. Yüzyılda Karaman Topraklarında Ahiler ve Ahi Vakıfları". **Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Konya. 20. 665-684.; Muallim Cevdet, 2008, 252-257.

³³ Erdoğan, 2003, 99-140.

deFTERin Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel M¼d¼rl¼ę¼'n¼n yayımladığı dizinli tıpkıbasımdan istifade edilmiş, dizinde bulunan Konya Ahileri tespit edilerek gerekli sayfaların çevirisi çalışmaya eklenmiştir.

Selçuklu tarihinin ana kaynaklarında ahiler hakkındaki bilgilerin sınırlı olması bu çalışmada karşılaştığımız ilk zorluklardan biri olmuştur. Bazı eserlerde ahilerin ismi bile zikredilmemektedir. Konu hakkında yapılan oldukça fazla çalışma bulunmaktadır. Bahsedilen eserlerin bir kısmı dâhil maalesef çoğunda aynı bilgiler tekrar edilmiştir. Diğer bir zorluk adı geçen ilk d¼nem Osmanlı kayıtlarının okunmasında yaşanmıştır. Kayıtların hacimli olması ve kullanılan yazı t¼r¼ bu zorluğu oluşturan en b¼y¼k etkenlerdir. Bu y¼zden eviri konusunda yardım alınmıştır. İlk b¼l¼mde ele alınacağı ¼zere, f¼t¼vvet ve ahilik meselesinde ¼zellikle menşei hakkındaki farklı g¼r¼řler bizim bu konu hakkında çalışma yaparken tezin dışına çıkmamıza ve s¼recin uzamasına sebep olmuştur.

Çalışmamızın ilk b¼l¼m¼nde F¼t¼vvet ve Ahilik hakkında bilgi verip bu konudaki farklı g¼r¼řleri dile getirdik. Konuyu kavramsal olarak ele aldıktan sonra tarihi s¼recini inceledik. En son bu topraklarda kazandığı anlam ¼zerinde durarak fikirlerimizi beyan ettik.

İkinci b¼l¼mde ilk olarak Konya şehrinin tarihi ¼zerinde durduk. Daha sonra yukarıda zikredilen ana kaynaklardan elde ettiğimiz Konya Ahileri hakkındaki bilgileri başlıklar halinde aktardık. Bunu ahi isimlerinin yer aldığı ¼ ana kaynak ¼zerinden yaptık. Bu b¼l¼mde son olarak ilk Osmanlı kayıtlarında yer alan Konya Ahileri hakkındaki bilgileri aktardık.

¼¼nc¼ b¼l¼mde ise, ilk b¼l¼mde tanımını ve tarihi s¼recini ele aldığımız, ikinci b¼l¼mde akt¼rlerini zikrettiğimiz Ahiliğin Konya'daki siyasi, askeri, ekonomik ve sosyo-k¼lt¼rel faaliyetlerinden bahsettik.

Sonuç b¼l¼m¼nde de yapılan araştırma ve incelemelerin analizinden sonra konuya ilişkin varılan sonuçlar sıralanarak çalışma tamamlanmıştır.

Bu alışma ile Ahiliğin menşesine ilişkin g¼r¼řler ortaya atılmıştır. Ahilerin Konya'daki

mevcudiyetleri ilmi yöntemlerle tetkik edilmiş, tarihi deliller sunularak Konya Ahileri'nin siyasi, askeri, ekonomik ve sosyo-kültürel yönden etkileri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

I.BÖLÜM

AHİLİK, FÜTÜVVET VE ANADOLU'DA ORTAYA ÇIKIŞI

1.1. Fetâ ve Ahi Kavramları

Fetâ Arapça bir kelimedir; “genç, delikanlı ve yiğit” anlamlarına gelir, çoğulu fityândır. Civanmerd ve çoğulu civanmerdân olan Farsça kelime ile aynı anlamdadır.³⁴ İslamiyet öncesi Arap toplumunda kullanılan fetâ tabiri, fütüvvet anlayışı ile yakından ilişkilendirilir. Ancak İslam öncesi Arap dünyasında bireyi ön plana çıkaran fetâ tabiri ile birliktelik esasına dayanan bir kurumu ifade eden fütüvvet tabiri arasında fark vardır.³⁵

Fütüvvet kelimesi, yiğit bir delikanlıda yani fetâda bulunan övgüye layık vasıfların hepsini ve özellikle cömertliği ifade eder.³⁶ Fütüvvet hakkında ilk bilgi verenlerden olan Sülemi, fütüvveti peygamberlerle özdeşleştirmiş, her bir peygamberin öne çıkan özelliğini fütüvvetle ilişkilendirerek İslam'ın ideal insan tipini tanımlamıştır adeta.³⁷

Fütüvvet kavramının gelişimini daha iyi anlamak için İslam öncesi Arap toplumundaki fetâ tipinden, İslami dönemde kurumsallaşmış bir fütüvvet teşkilatına, bu teşkilatın sufilikle birleşerek tasavvufi bir nitelik kazanmasına, bu noktadan sonra da esnaf mensuplarıyla iç içe geçerek mesleki bir mahiyet alan Ahilik kurumuna dönüşmesine kadar uzanan süreci bir devamlılık olarak görmek gerekir.³⁸ Bu süreci daha iyi anlamak için öncelikle ahi kelimesinin kökenine bakmamız gerekir.

Ahi kelimesinin kökeni hususunda farklı görüşler vardır. Ahi kelimesi Arapça olup “kardeşim” demektir.³⁹ Bazı araştırmacılar ahi tabirinin, Divan-ı Lügati't-Türk ve Kutadgu Bilig'de geçen ve cömert-eli açık anlamına gelen “akı” kelimesinden geldiğini söylerler.

³⁴ Çağatay, 1952, 59.

³⁵ Demir, A. (1996). **Anadolu Selçukluları Döneminde Fütüvvet ve Ahilik**.(Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale, s.21-22.; Ocak, A. Y. “Fütüvvet”,**Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 262.

³⁶ Von Arendok, C. – Faris, B. (1997).“Fütüvvet”. **MEB**. Eskişehir, 701.

³⁷ Sülemi. (1977). **Tasavvufta Fütüvvet**, (Çev. Süleyman Ateş). Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları. 22-24.

³⁸ Uludağ, S., Ocak, A. Y. (1996). “Fütüvvet”. D.İ.A. 261.

³⁹ İbn Battûta, 2016, 275.

Zamanla telaffuz değişikliği (k=h) Türkçe akı kelimesinin, yerini Arapça ahi kelimesine bırakmasına sebep olmuştur.⁴⁰

Aslında gerek fetâ gerekse ahi kelimeleri etimoloji ve anlam bakımından, daha sonra oluşan fütüvvet ve Ahilik kurumları göz önüne alınarak düşünülmelidir. Özellikle ahi kelimesinin kökeni meselesi aslında Ahilik kurumunun menşei meselesiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Bu kurumun hangi millete ait olduğu tartışması kelimenin kökeni ile başladığı için kelimeyi Arapça, Türkçe veya Farsça olarak tanımlamak, onun bu milletlerden birine ait olduğunu ispatlamak için gösterilen bir çabadır. Kelimenin ilk anlamı ne olursa olsun, önemli olan ahi ve fütüvvet sözcüklerinin bu topraklarda karşılaşp yeni anlamlar kazanmalarındır.⁴¹

1.2. Fütüvvet – Ahilik İlişkisi

Şimdi yukarıda menşei ve anlamı hakkında bilgi verdiğimiz fetâ ve ahi tabirlerinin kurumsallaşması seyrini ele alacağız. İlk olarak fütüvvet kurumunu ele alacak olursak, bu kurum VIII.-IX. yüzyıllarda ortaya çıkmış olup İslam öncesi Arap toplumunda var olan fetâ ile ilişkisi kısmen bulunmaktadır. Ancak, kurumsal bir yapıya sahip olan fütüvvetin kökenini, göçebe hayatın hâkim olduğu Arap coğrafyasında değil, İran kültürünün hâkim olduğu ve şehirli yaşamın yaygın olduğu Irak ve İran topraklarında aramak daha doğrudur.⁴²

Özellikle İran mistik kültürünün merkezi olan Horasan bölgesinde sufizm ve melametiyye fütüvvet ile birlikte gelişmiştir.⁴³ Daha önce belirtildiği gibi fütüvvet isim ve kavram olarak İslam öncesi Arap toplumu ile alakalı görünse de bu toplumda teşkilatlanmış bir fütüvvet kurumu yoktur. İslam ordularının İran sahasını ele geçirmesiyle başlayan İran kültürünün etkisi, bürokraside olduğu gibi fütüvvet gibi kurumların oluşmasında da görülmüştür. İran kültürü üzerine yapılan araştırmalarda yaklaşık olarak

⁴⁰ Taeschner, F. (1952). "İslam Ortaçağında Futuvva", (Çev. Fikret Işıltan). **İÜİFM**, .18.; Bayram, 1991, 4.; Çağatay, 1952, 59-60.; Gölpınarlı, 2011, 17.

⁴¹ Cahen, C. (2011). **Osmanlılardan Önce Anadolu**, (Çev. E. Üyepazarcı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. 159.

⁴² Uludağ, - Ocak, 1996, 261.

⁴³ Uludağ, - Ocak, 1996, 262.

M.Ö.1000 yılında Mitra kültürüne bağlı ve Mairya adıyla bilinen bir gençler teşkilatının varlığı ortaya çıkarılmıştır.⁴⁴ Bu yüzden fütüvvetin menşeinin İran olduğunu ileri süren çalışmalar mevcuttur.⁴⁵

Horasan bölgesinde güç kazanan fütüvvet erbabı, Bağdat'ı merkez edinmiş ve hızla yayılmıştır.⁴⁶ Ele geçirilen yeni yerlerde toplumsal kontrol mekanizması olarak kullanılan fütüvvet, tam anlamıyla Abbasiler zamanında kurumsallaşmıştır. Fütüvvet erbabı, iktidarın dirayetli olduğu dönemlerde şehir hayatında idari yönde rol oynamazken, Abbasilerin son zamanlarında yaşanan otorite eksikliğinde şehirlerde önemli roller oynamışlar, bazen yönetime bile karşı gelmişlerdir.

Fütüvvet kurumu Halife Nâsır Lidinillah (1180-1225) zamanında siyasi bir nitelik kazanmıştır. Halife Nâsır Lidinillah, fütüvveti etkin olduğu Bağdat ve çevresini kontrol altına almak için bir araç olarak görmüştür. Dönemin önemli din âlimlerinden ve adıyla anılan tarikatın (Sühreverdiyye) kurucusu Sühreverdi (1145-1234) ona bu amacına ulaşması için büyük yardım sağlamış ve Halife Nâsır Lidinillah fütüvvet kurumunu etkisi altına almıştır. Halife Nâsır Lidinillah, bu kurumu gücü giderek azalan halifeliliğin etkisini arttırmak için de kullanmak istemiş, fütüvvet şalvarı giyerek halifelikle fütüvveti birleştirmiştir.

Halife Nâsır Lidinillah'ın fütüvvet şalvarını giymesi 1182-1183 yılları arasında gerçekleşmiştir.⁴⁷ İlk zamanlarda mesleki özelliği bulunmayan fütüvvet, dini değil daha çok toplumsal bir kurumdur. Hükümetin zayıf olduğu zamanlarda etkin olan fütüvveti bazı soylular da kullanmak istemiştir. Ancak tarihi kayıtların eksikliği sebebiyle elimizde Halife Nâsır Lidinillah öncesi kurum hakkında çok sağlıklı bilgiler bulunmamaktadır. Bu kurum gerçek anlamını, yukarıda belirtildiği gibi Halife Nâsır Lidinillah'ın örgütü

⁴⁴ Uludağ, - Ocak, 1996, 262.

⁴⁵ Taeschner, F. (1972). "İslam'da Fütüvvet Teşkilatının Doğuşu Meselesi ve Tarihi Ana Çizgileri", (Çev. S. Yüksel), **Belleten**, XXXVI(141-144) . 214.; Gölpınarlı A. (1985). **Mevlânâ Celâleddin**, İstanbul: İnkılâp Kitabevi .20.; Gölpınarlı, 2011, 74.; Ocak, "Fütüvvet", 262.

⁴⁶ Gölpınarlı, A. (1969). **100 Soruda Tasavvuf**, İstanbul: Gerçek Yayınevi. 131.

⁴⁷ Taeschner, 1972, 222.

kurumsallaştırarak kesin bir toplumsal kaynaşma organı yapmasıyla ve komşu hükümdarları da kendisini örnek almaya teşvik etmesiyle kazanmıştır.⁴⁸

Ahilik konusuna bakarsak bu hususta tarihçiler arasında farklı görüşler vardır. Mesela Köprülü, Gölpınarlı ve Taeschner Ahiliği, fütüvvetin Anadolu'daki şekli olarak tanımlarlar.⁴⁹ Bunun yanı sıra Ahiliğin fütüvvetle bağlantısının olmadığını, onun Türklere özgü bir kurum olduğunu düşünen tarihçiler de mevcuttur.⁵⁰ İkinci görüşü savunan tarihçiler Ahiliğin Ahi Evran ile birlikte Anadolu'da XIII. yüzyılın başlarında kurulduğunu belirtirler. Bu tezlerini kelimenin kökenini açıklarken de ileri sürerler. Ancak bu tez bazı soruları beraberinde getirir; ilk olarak Ahilik neden fütüvvet teşkilatından önce değil de sonra ortaya çıkmıştır? İkinci sorun Ahi Evran'ın bu kurumun kurucusu olarak kabul edilmesidir. Oysa XI. yüzyılda İran'da Ahi Ferec Zencani gibi ahiler mevcuttur.⁵¹

Ahiliğin fütüvvetle bağlantısı hakkındaki bu görüşlerin belirli ölçüde doğru olduğu noktalar vardır. İlk olarak Ahiliğin fütüvvetin Anadolu'daki hali olduğunu belirten teze bakalım. Bu tezin en büyük dayanak noktalarından biri Ahiliğin prensiplerini ortaya koyan fütüvvetnamelerdir. Gerçekten bu eserlere bakıldığında fütüvvetin Ahilikten ayrı bir yapıya ve kökene sahip olduğunu iddia etmek zordur. Aslında bu noktada sorulacak en önemli sorulardan biri de şudur; İslam öncesi hayatını büyük oranda “konar-göçer” olarak tanımladığımız Türklerin bünyesinde, tamamen yerleşik yaşamdaki kaidelere ihtiyaç duyan böyle bir kurumun bulunması mümkün müdür? Burada ifade edilmek istenen “beceri” değil “kültür” meselesidir. Hükmettiği uçsuz bucaksız bozkırlarda at koşturan, zaman zaman konan ve göçen yani tam bir bozkır kültürüne sahip olan Türklerin, böyle bir hayat tarzı içerisinde Ahilik gibi yapısal olarak şehirli hayata dayanan bir kurumun bulunması pek mümkün görünmemektedir.

Türkler, İslamiyet'i daha çok İran aracılığıyla tanımışlardır ve Türklerin kurdukları önemli şehirlerin çoğu İran coğrafyasındadır. Sasaniler Dönemi'nde -belki de daha eski- varlığı bilinen İran'daki gençlik kuruluşunun fütüvvet kurumunun menşei olabileceğini ileri

⁴⁸ Cahen, 2011, 158.

⁴⁹ Köprülü, 2015, 155.; Gölpınarlı, 2011.; Taeschner, 1972.; Wittek, P. (1985). **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, çev. F. Berktaş, İstanbul: Kaynak Yayınları. 50.

⁵⁰ Çağatay, 1952.; Çağatay, 1976.; Çağatay, 1997.; Çağatay, 1990.; Bayram, 1991.; Tarım, 1938, 126.

⁵¹ Uludağ, - Ocak, 1996 , 263.

süren araştırmaların olduğunu belirtmiştik. Türkler bu yapıyı İran'dan almış olabilir. Çünkü Anadolu'da Ahilik teşkilatının varlığından önce İran'da ahi ismini kullanan kişilerin olduğu bilinmektedir.

Ahiliğin fütüvvetten bağımsız olduğu düşüncesine bakacak olursak, ahi kelimesinin Anadolu dışında teşkilat olarak bir karşılığının bulunmaması bu görüşü nispeten destekleyebilir. Mesela fütüvvet kurumu sadece şehirlerde mevcutken, Ahilik kurumu Anadolu'nun dört bir köşesine yayılmış, teşkilatını köylere kadar genişletmiştir.

Ahilik, İslam öncesi Arap kültüründe bulunan fetâ ile ilişkilendirilse de, kökeni İran'da aranması gereken fütüvvet kurumu ile ilişkili olup, Anadolu'da Türklerin idare ve teşkilat kabiliyetiyle birleşerek yeni bir şekil almıştır. Örneğin fütüvvet hiçbir dönemde Ahiliğin ulaştığı seviyeye ulaşamamış, esnafı içine alan yeri geldiğinde mesleki eğitim veren, zaviyelerinde ahlaki, dini ve askeri eğitim veren bir kurum olamamıştır.⁵² Yukarıdaki ifadelerimizi desteklemek adına ahiler hakkında önemli bilgiler veren İbn Battuta'nın naklettiklerine bakalım:

Onlar, Anadolu'ya yerleşmiş Türkmenlerin yaşadıkları her yerde, köy, kasaba ve şehirlerde bulunmaktadır. Şehirlerine gelen yabancıları misafir etme, onlarla ilgilenme, yiyeceklerini ve konaklayacakları yeri sağlama, onları eşkıyanın ve vurguncuların ellerinden kurtarma, şu veya bu sebeple haydutlara katılanları temizleme gibi konularda bunların eşine dünyada rastlanmaz. Onlara "fityân" deniyor. Onların önderlerine de demin belirttiğimiz gibi "ahi" deniliyor. Ben onlardan daha ahlaklı ve erdemlisini görmedim dünyada. Gerçi Şiraz ve İsfahan ahalisinin davranışları biraz ahi tayfasını andırıyor ama ahılar yolculara daha fazla ilgi ve saygı göstermektedir. Sevgi ve kolaylıkta da Şiraz ve İsfahanlılardan daha ileri düzeydedirler.⁵³

1.3. Anadolu'da Ahiliğin Ortaya Çıkışı

Anadolu'da Ahiliğin ortaya çıkışı meselesini fütüvvet kurumundan ayrı olarak ele almamız doğru olmaz. Fütüvvetin tam anlamıyla siyasallaşması Abbasi Halifesi Nâsır Lidinillah (1180-1225) zamanında gerçekleşmiştir. Abbasilerin son zamanlarına rastlayan

⁵² Kocatürk, S. (1986). "Fütüvvet ve Ahilik", *Türk Kültürü ve Ahilik XXI. Ahilik Bayramı* .38.

⁵³ İbn Battûta, 2016, .275-276.; İbn Battuta, Anadolu'daki ahilerin davranışlarını, Şiraz ve İsfahan ahalisinin davranışlarına benzetiyor. Bu durum ahiliğin İran ile bağlantılı olabileceğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

bu dönemde, Halife Nâsır Lidinillah saltanatlarının devamı için, İslam ülkelerinde yaygın bir şekilde bulunan, kökleri Sasaniler devrine uzanan, esnaf ve zanaat erbabını teşkilatlandıran fütüvvet ehlinin riyasetini eline almış oluyordu.⁵⁴ Halifenin bunu yapmaktaki asıl amacı, sadece içerideki güvensizliğe engel olmak değil, bununla beraber kendi egemenlik bölgesinin sınırları içindeki politik durumunu da güçlendirmek idi.⁵⁵

Bu tarihlerde Selahaddin Eyyubi, Fatimiler Devleti'ne son vererek 1187 yılına gelindiğinde Şam, Halep, Musul ve Kudüs şehirlerini ele geçirmiş; Yemen, Mısır ve Suriye'yi yönetimi altına alıp sınırlarını Fırat'tan Nil'e kadar genişletmiş ve Akdeniz kıyılarına dayanmıştı. Diğer yandan Anadolu Selçuklu Devleti Sultanı II. İzzeddin Kılıç Arslan döneminde Selçuklular genişlemeye başlamış, 1177 yılında kardeşini tahttan indirerek Harzemşahlar tahtına oturan Alâeddin Tekeş (Tekiş), Kirman bölgesine yürüyerek Irak Selçukluları'nın ülkesini ele geçirmişti. Bâtıniler de Taberistan, Mazenderan ve Cürcan bölgelerine iyice yerleşerek halkı kandırıp ayaklandırmaya çalışıyorlardı.⁵⁶ İşte bu siyasi şartlar içerisinde Halife Nâsır Lidinillah, hem iç güvenliği sağlayarak ekonomik sıkıntıların önüne geçmek hem de devletin politik durumunu güçlendirmek için fütüvvet kurumunu kontrolü altına aldı ve onu siyasi bir araç haline dönüştürdü. Halife Nâsır Lidinillah aynı zamanda ribat adı verilen birçok zaviye yaptırıp fütüvvet kurumuna bol miktarda emlak vakfetmiştir.⁵⁷

Halife Nâsır Lidinillah bu hareketiyle fütüvvet teşkilatına meşruiyet kazandırmış, en yüksek asalet sahiplerini teşkilata sokarak ahlaki kıymeti ve içtimai seviyesi yüksek bir İslam şövalyeliği vücuda getirmiştir. Halife bu hareketiyle o zaman İslam dünyasında hızla yükselen ve devletin kontrolü altında gözükmese de aslında onun otoritesini tanımayan sufi tarikatlarını da kontrol altına almak istemiştir.⁵⁸

Bütün bunlardan sonra, Halife bu kurumu diğer İslam ülkelerinde de etkinliğini arttırmak için kullanmak istemiş ve nitekim bunda başarılı da olmuştur. Halife Nâsır Lidinillah komşu hükümdarları bu kuruma çekmek için onlara hediyelerle birlikte kendine

⁵⁴ Gölpınarlı, A. (1979). **Tarih Boyunca İslâm Mezhepleri ve Şîlik**, İstanbul: Der Yayınları. 86.

⁵⁵ Çağatay, 1976, 427.

⁵⁶ Kocatürk, 1986, 36-37.; Çağatay, 1976, 427.

⁵⁷ Ocak, A. Y. (1978). "Zaviyeler". **Vakıflar Dergisi**. XII. 252.

⁵⁸ Köprülü, 2015, 138-139.

yakın özel kişiler göndermiştir. Doğal olarak bu elçilik heyetinden biri de Anadolu Selçuklu Hükümdarı I. İzzeddin Keykavus'a gönderilmiştir ve Sultan fütüvvet şalvarı giymiştir.

Bu durum İbn Bibi'de şöyle anlatılır:

Kalbi (İzzeddin Keykavus), Hz. Musa'nın cebi gibi temiz, canı, İsa'nın nefesi gibi iffet göğünde parlamaktadır. Fütüvvet elbisesini Müminlerin emiri el-Nâsıreddini'llah'ın hilafetinin hizmetinde giyinmiş, mürüvvet içeceğini, "Her kişinin yaptığı iyiliği hazır bulacağı günü bir düşünün" içeceğiyle tepesine dikmiş, çabasını, ülkeler fethine, muhaliflerini yok etmeye ve düşmanlarını ortadan kaldırmaya harcamıştır. Devletin arsası üzerinde refahı, memleket bahçesinde huzuru korumuştur.⁵⁹

Sultan I. İzzeddin Keykavus'un fütüvvet teşkilatına girmesi Selçuklu- Abbasi ilişkilerinde yeni bir dönemi başlatmıştır. Sultan I. İzzeddin Keykavus, bu teşkilata dini kaygılardan ziyade siyasi çıkarlarını ön planda tuttuğu için girmiştir.⁶⁰ Halife'den aldığı daveti ülkesinde otoritesini yerleştirmek ve komşu hükümdarlar arasında prestijini arttırmak için bir fırsat olarak gören I. İzzeddin Keykavus, cülusunu bildirmek ve fütüvvet teşkilatına kabulünü rica etmek için Şeyh Mecdeddin İshak'ı çeşitli hediyelerle elçi olarak Bağdat'a gönderdi. Şeyh'i memnuniyetle karşılayan Halife, I. İzzeddin Keykavus'un teşkilata kabulünü bildiren bir fütüvvetname ile fütüvvet şalvarını, elçilik heyetiyle birlikte Konya'ya gönderdi. I. İzzeddin Keykavus'un teşkilata kabul töreni daha sonra Halife'nin elçisi olarak Konya'ya gönderilen Şehabeddin Ebu Hafs Ömer es-Sühreverdi tarafından yapılmıştır. Halifenin emriyle teşkilat nizamnamesini düzenlemiş olan Sühreverdi, başta Sultan I. İzzeddin Keykavus olmak üzere bütün devlet büyükleri ve komutanlar önünde bir tören düzenlemiştir. Törende adet gereğince Sultan I. İzzeddin Keykavus fütüvvet elbisesi giymiştir.⁶¹

Anadolu'da Ahiliğin kurucusu Ahi Evran olarak kabul edilir. Hoy şehrinde çıkıp Şam, Bağdat ve Mekke'de dolaştıktan sonra Anadolu'ya gelen Ahi Evran Şeyh Nasirü'd-Din Ebu'l-Hakayık Mahmud b. Ahmed el-Hoyi, XII. yüzyıldan itibaren İran'a yerleşmiş olan

⁵⁹ İbn Bibi, 1996, 1, 150.

⁶⁰ Şahin, H. (2006). "Selçuklular Döneminde Ahiler". **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi**, I ,(ed.: Ahmet Yaşar Ocak), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı. 302.

⁶¹ Koca, S. (1997). **Sultan I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu. 64-65

Türkmenlerdendi.⁶² Ahi Evran 1175 tarihinde doğup 1262 yılında vefat etmiştir, yani 93 yıllık bir ömür sürmüştür.⁶³

Ahi Evran, Horasan'a giderek bir süre Fahreddin-i Razi'den ders almış daha sonra hac ziyareti sırasında Evhadüddin-i Kirmani ile tanışıp ona intisap etmiştir. 1205 yılında Sadrüddin Konevi'nin babası Mevdüddin İshak'ın davetiyle hocası Evhadüddin ve Muhyiddin İbnü'l-Arabî ile birlikte Anadolu'ya gelerek (1206) Kayseri'ye yerleşmiştir. Sultan Alâeddin Keykubat zamanında ise Kayseri'den Konya'ya gelmiştir.⁶⁴ Hakkında bundan sonraki bilgilerimizde bir kesinlik olmamakla birlikte, Ahi Evran, Ahiliğin kurucusu ve ahilerin piri olarak kabul görür.

Ahi tabiri bir unvan olarak, XIII. yüzyılın başlarında yaşamış ünlü İranlı mutasavvıf Feridüddin-i Attar'ın Tezkiretü'l-Evliya'sında geçer. Eserdeki bilgiye göre yaklaşık 889 tarihinde vefat eden Ahi İbrahim adlı bir kişiden bahsedilir. Ayrıca Molla Cami'nin Nefehâtü'l-Üns'ünde de, 1048'de ölen İranlı Ahi Ferec Zencâni ismi geçer.⁶⁵

Anadolu'daki ilk ahiler hakkında ise Urfalı Mateos'un bir kaydı da dikkat çekmektedir. Bu kayıta Arzun⁶⁶ şehrinde bulunan bir Ahi'den bahsedilir. Bu Ahi, 1032 yılı başlangıcında Urfa'da yaşanan iktidar kavgası sonrası Urfa Kalesi'ni almak için toplanan kırk emirden biri olarak zikredilir.⁶⁷

İbn Bibi, Melik Rükneddin ile Gıyaseddin arasında yaşanan iktidar mücadelesini(1192-1196) anlatırken ahilerden bahseder. Konya tahtında oturan Gıyaseddin'i destekleyen ahiler, ona verdikleri sözden dönmez ve şehrin Melik Rükneddin'e karşı savunulmasında yardım ederler. Bu bilgi önemli görüldüğü için aşağıda aynen nakledilmiştir;

⁶² Kocatürk, 1986, 33

⁶³ Bayram, 1978, 663-664.

⁶⁴ Bayram, 1978, 663-668 .

⁶⁵ Ocak, 1999, 183.

⁶⁶ Süryaniilerin Arzun, Ermenilerin Arzen ve Müslümanların Erzen dediği bu şehir Diyarbakır bölgesinde bulunmaktadır. Urfalı Mateos, (1987). **Mateos Vekayi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)**, (Çev. H. D. Andreasyan), Ankara: Türk Tarih Kurumu. 556.

⁶⁷ Urfalı Mateos, 1987, 53-56.

Melik Rükneddin Süleymanşah, babasının ölümünü haber alınca ayrılık ateşinin alevi kalbinde yanmaya başladı. Ağlayıp inleyerek matem şartlarını yerine getirdi. Bununla beraber ölümün huyunu iyi biliyordu. O her an tatlı canı avlamak için tuzak kurar, beden kuşunu akbabanın pençesine atardı. Hiçbir yaratığın ondan kaçıp kurtulmaya yolu yoktu. “Nerde olursanız olun, ölüm size yetişecektir” süvarisinin gece olsun gündüz olsun herkese yetişeceğinden şüphe duymuyordu. Bunları düşünerek aklını kullandı. Ayrılık korunun kıvılcımlarını azim ve irade suyuyla söndürdü; gözyaşını teselli ile dindirdi. Adamlarına, dostlarına ve askerlerine haberler göndererek en kısa zamanda yanına gelmelerini söyledi. Bunu yaparken kardeşlerinin durumu fırsat bilerek ayrılık gayrılık, bağımsızlık ve isyan yolunu tutabileceklerini, o yüzden ülkenin büyük sıkıntılara girebileceğini, her tarafta karışıklık baş gösterebileceğini, kardeşlerinin muhalefet etmeye direndikleri takdirde halkın çeşitli gruplara ayrılarak birbirine düşebileceğini, düşmanlık kılıcı kınından çıkınca çok sayıda insanın canını alabileceğini, sonra onu telafi etmenin güç olabileceğini düşündü. Kendisi Tokat’tan yalnız başına çıktı ve herkesin hazırlıklarını tamamladıktan sonra süratle hareket edip hükümdar alayının (mevkib-i humayun) peşinden koşup yolda kendisine katılmalarını buyurdu.

Aksaray mahruresine varınca etrafında çok sayıda asker (sipah) ve sınırsız bir ordu (leşker) toplandı. Civarda bulunandan, meliklerden ve emirlerden bazıları da kendisine katıldı. Onları güzel vaatlerle sevindirip cesaretlendirdi. İstek ve arzuları doğrultusunda menşurlar yazdı; onun üzerine hepsi de büyük bir şevk ve istekle, samimi bir kalple padişahın kutlu rikabının yanında ve cihangir çetri’nin gölgesinde Konya mahruresine vardılar. Ora halkı karşı gelme ve savunma durumu alarak savaşa ve mücadeleye başladı. Hiçbir şekilde boyun eğmeye ve itaat etmeye yanaşmadı. Her gün 60 bin okçu (kemandâr) yığdı Melik Rükneddin’in ordusunun karşısına çıkarak sabahtan akşama kadar savaştılar. Melik’in askerlerini Konya bahçelerinin civarına yanaştırmadılar. Bu şekilde dört ay geçince Konya’nın ahileri ve fityan reisleri (burna pişegân) bir araya gelerek, “daha önce de anlaştığımız gibi Sultan Gıyaseddin’in namusuna hâlel getirmeyelim. Yaptığımız anlaşmadan ve verdiğimiz sözden dönmeyelim. Hayatta oldukça yeminin, sözün, ahdin ve dürüstlüğün şartlarını yerine getirelim. Melik Rükneddin’deki sultanlık sevdası, şeytanın baştan çıkarmasından başka bir şey değildir. Bu Konya şehrinde bir tek canlı kalsa bile onların zorla burayı ele geçirmeleri ve istila etmeleri mümkün değildir” dediler.

Fakat diğer yandan sözlerine itibar edilenler, padişahla konuşma, görüşme ve fikirlerine başvurulma durumunda olan serverler ve birkaç iğdiş Melik’in huzuruna elçi göndererek “Her ikiniz de efendimizin oğlusunuz. Verdiğiniz görevleri yerine getirmek, devletin namusunu korumak, elimizden geldiği kadar size bağlı olmak ve hizmet etmek boynumuzun borcudur. Eğer Melik Rükneddin, babası zamanında kardeşinin veliahtlığına yaptığı ahde sadık kalır dünyada ve ahrette kötü bir ad bırakacak kuşatmadan vazgeçer ve Konya’dan uzaklaşırsa, kendisine sefer masrafı (nal-baha) olarak kendi dar imkanlarımızla aşağıda zikredilen bir tazminat vergisi (cebr-i ihracati) veririz; 500 bin gümüş nakid para, her renkten 300 İstanbulî atlas kumaş, 200 boy (kad) altın işlemeli (zerbâft) elbise her renkten 3 bin arşın (gez) çuha; her renkten 10 bin arşın keten, 200 baş katır; 300 baş at; 2 bin baş sığır; 300 baş deve; 10 bin baş koyun gibi şeyleri üç taksitte hazineye, ahıra (ıstabl) ve saray mutfağına (matbah-ı amire) veririz. Yok eğer ülkeyi ele geçirmek için hırs dişini

bilemiş, ‘Melikler arasında acıma olmaz’ sözüne uyarak, sonu şereften ve şandan düşme, vefadan, dostluktan ve insanlıktan uzaklaşmayla bitecek olan dünyevi isteklerine boyun eğmeye ve mertlik ve doğruluk çevresinden uzaklaşmaya niyetli değilse; Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev’e, oğullarına, hazinelerine, malına, mülküne, mahiyetine ve adamlarına (hadem u haşem) zarar vermeyeceği hususunda yemin etsin. Onun düşünce kuşu Konya’dan nereye uçmak istiyorsa oraya selametle ucsun. Biz, onu uğurlamak için (be resm-i bedreke) kutlu rikabının yanına 3 bin okçu (kemandar) göndeririz. Onlar onu mübarek düşüncesine olan ülkenin sınırına ulaştırırlar. Onun kutlu talihle başka bir melikin ülkesine varmakla hücceti kalkar. O zaman kapıyı açarız. Sultan şehre girer ve saltanat tahtına oturur” dediler.

Melik Rükneddin bu fikri çok beğenerek derhal istenilen hususta emirlerin (umera), büyüklerin (ekabir), ahilerin (ihvan) ve devlet görevlilerinin (ayan-ı devlet) şahitliğinde bozulması mümkün olmayan ağır yeminlerle dolu bir ahidnâme (sevgendnâme) kaleme aldı. Şehir serverlerinden her biri adına müsellemlik, mülk, ikta ve mansıb menşurları gönderdi.⁶⁸

Dönemin iki ana kaynağından nakledilen ilk ahiler hakkındaki bu bilgiler göstermektedir ki, Anadolu’da ahiler, fütüvvetin kurumsallaşmasından önce de mevcuttur. Konya’da bulunan ahiler, saltanat mücadelesine karışacak kadar etkin bir konumdalar. Böylesi bir kurum veya teşkilatın kısa sürede oluşmayacağını göz önünde bulundurursak, Ahiliğin Konya’nın Türklerin eline geçmesinden(1073) itibaren kurulmaya başlamış olduğunu söyleyebiliriz.

Ahi Evran’ın yaklaşık 1206 yılında Anadolu’ya ve 1220 tarihinde Konya’ya geldiği bilinmektedir. Fütüvvetin Anadolu’ya gelişi konusunda genel kabul ise I. İzzeddin Keykavus zamanında olduğudur.⁶⁹ Oysa görüldüğü gibi bu tarihlerden önce de Anadolu’da ahiler mevcuttur. Hatta gerek Mateos’un kaydında gerekse İbn Bibi’nin yukarıda belirtilen kayıtlarında görülmektedir ki bu ahiler ellerinde askeri güç bulundurmaktadırlar.

Selçuklular 1071 Malazgirt’de Bizans’ı kesin bir şekilde yenince Türkler Anadolu’yu yurt tutmaya başlamışlardır. XI. yüzyılda başlayan Türklerin Anadolu’ya göçü XIII. yüzyılda Moğol etkisiyle artmış, XVI. yüzyılın başında Safevi Devleti’nin kuruluşuna kadar da devam

⁶⁸ İbn Bibi, 1996, 51-53.

⁶⁹ Bu konuda farklı görüşler de vardır. Kaya,S. (2006). **Gıyâseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu. 187-184.; Bayram,1991, 27.; İsmi geçen yazarlar fütüvvetin Anadolu’ya I. Gıyaseddin Keyhüsrev’in ikinci saltanat döneminin sonlarında geldiğini belirtirler. Aslında bu mümkün olabilir. Çünkü I. Gıyaseddin Keyhüsrev ilk saltanatı sırasında Rükneddin’e karşı ahilerin desteğini görmüştü. Gıyaseddin bu kurumun önemini kavrayıp fütüvvet geleneğiyle birleştirerek tamamen kontrolü altına almak istemiş olabilir. Ancak resmi olarak fütüvvete ilk giren I. İzzeddin Keykavus’dur.

etmiştir. Bu göçler sırasında ilk dalgayı oluşturanlar, Selçukluların Anadolu'yu hedef gösterdiği yurtsuz Türkmenlerdir. XI. yüzyıl sonlarında Anadolu'ya yerleşmeye başlayan bu Türkmenler, sanat ve ticaretle ilgili ihtiyaçlarını, o tarihlerde büyük oranda Türkleşmiş olan İran bölgesinden sağlıyorlardı.⁷⁰ Anadolu'ya en büyük Türk göçünün yaşandığı ikinci büyük dalgada ise, Türkmenlerin yanı sıra özellikle İran topraklarını yurt tutan Türk tüccar ve sanatkârları da mevcuttu.⁷¹ Bu büyük göçün sebebi XIII. yüzyılın ilk yıllarında başlayan büyük Moğol askeri harekâtıdır. Harezm başta olmak üzere Türk yurtlarını ele geçiren Moğol orduları bölgede bulunan Türklerin Anadolu'ya göç etmesine sebep olmuştur. Bu durum Anadolu'nun Türkleşmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Yukarıda bahsi geçen Ahi Evran da bu göçler sırasında Anadolu'ya gelmiştir.⁷² Ahiliğin kuruluşunu Ahi Evran ile başlatan tez, bu ikinci göç dalgası ile Anadolu'ya gelen esnaf ve sanatkârların Ahiliği kurduğunu söyler. Ancak Anadolu'da mevcut bir esnaf ve sanatkâr zümresi olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Anadolu'ya yeni gelen bu esnaf ve sanatkârlar, hem yerli unsurlara hem de Moğollara karşı direnebilmek için birlikte hareket etmek zorunda kalmışlardır.⁷³ Bu birliktelik fütüvvet esasına dayandırılmış ve böylece gelenler yerli unsurlara ve Moğollara karşı ayakta kalabilecek bir güce kavuşmuştur. Ancak ifade ettiğimiz gibi bu Ahiliğin ilk ortaya çıkışı değil, yeniden ve de hiç olmadığı kadar canlanması demektir.

Fütüvvet, Halife Nâsır Lidinillah'dan önce de mevcut bir kurumdu. Ancak Halife Nâsır Lidinillah onu yeniden düzenlemiş ve siyasal iktidarın kontrolüne alarak etkisini arttırmıştır. Aynı şeyi I. İzzeddin Keykavus da Ahilik üzerinde yapmak istemiştir. Halife'nin elinden fütüvvet şalvarını giyerek, mevcut Ahiliği kontrol altına almak istemiştir. I. İzzeddin Keykavus'tan sonra tahta çıkan Alâeddin Keykubad da fütüvvet şalvarını giymiş ve Ahi Evran'ı Konya'ya davet etmiştir.

⁷⁰ Çağatay, 1982, 424.

⁷¹ Sümer, F. (1960). "Anadolu'ya Yalnız Göçebe Türkler Mi Geldi?". *Belleten*. XXIV(96). 593.

⁷² Kayaoğlu, İ. (1976). "Fütüvvet ve Ahilik", *Türk Kültürü*. 166. 600-601.

⁷³ Çağatay, 1990, 30.; Kırpık, G. (2004). "Tarihi Gelişimi İçinde Ahilik ve Lonca Müessesesi", *Ahilik Araştırmaları Dergisi*, 1(1). 81.

Ahi Evran⁷⁴, Ahiliğin kurucusu değil, daha önce var olan bu kurumu yeniden düzenleyen ve canlandıran kişidir demek daha doğrudur.⁷⁵ Hakkındaki hemen hemen bütün bilgileri menkıbevi anlatımlardan öğrendiğimiz Ahi Evran şüphesiz Ahililiğin en önemli ismidir.⁷⁶ Onun yeniden ivme kazandırdığı bu teşkilat Anadolu'nun Türklere yurt olmasını sağlayan etkenlerden biri olmuştur.

Menşei ve ortaya çıkış sürecini ele aldığımız Ahilik, I. Alaeddin Keykubad zamanından itibaren asıl gücünü kazanmış, yapılan fetihler ve iktidarın sağlam olması sayesinde hızla gelişip Anadolu'nun her köşesine yayılmıştır. Ahiler genellikle devlet otoritesiyle çatışmayan bir topluluktur. Siyasi ve askeri hamleleri otorite boşluklarında görülmektedir.⁷⁷ Özellikle XIII. yüzyılın ikinci yarısında Moğol etkisiyle zayıflayan devlet otoritesinden dolayı ahiler daha etkin olmaya başlamışlardır.⁷⁸

Ahiler, siyasi ve askeri etkinliklerinin yanı sıra toplumsal roller de üstlenmişlerdir. Selçuklu esnaf teşkilatının temelini oluşturan ahiler fütüvvet esaslarına tabi bulunuyordu. Fütüvvetnamelere bakıldığında, ahi üç fütüvvet ehlinden -"yiğit, ahi, şeyh"- biridir.⁷⁹ Buradan anlaşılmaktadır ki ahi tabiri teşkilattaki herkes için kullanılmamaktadır.⁸⁰ Onlar ticaretle ilgilenmiş, bulundukları zaviyelerde halka eğitim vererek toplumsal sorumluluk da üstlenmişlerdir.⁸¹

⁷⁴ Ahi Evran'ın ismi hakkında da çeşitli görüşler vardır, konumuzun dışına çıkmamak adına bu noktada durulmadı. Ancak dikkatimizi çeken bir noktayı belirtmeden de geçmek istemedik. Menkıbelerde Ahi Evran, ateşe söz geçiren; kuşa, aslana ya da ejderhaya dönüşen birisidir ve bu figürler eski Şaman inançlarını anımsatmaktadır (Melikoff, I. (2010). **Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe**, çev. T. Alptekin, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları. 139.). Bu konu hakkında-Ahi Evran'ın ismi- Yusuf Turan Günaydın Bey'in daha isabetli olduğunu düşündüğümüz fikirleri mevcut. Ona göre Evran/Evren değil Evrin. Çünkü bu isim, Ahi Evran'ın doğum yeri olan Hoy'da bir dağın adı. Yani Ahi Evran'ın bir mekâna nisbetini ifade eden bir ad. (Günaydın, Y. T. (2018). "Ahi Evran/Evren" Değil Ahi Evrin". **Yörünge**. Nisan. 119.

⁷⁵ Ocak, 1999, 184.; Uludağ, - Ocak, 1996, 263.

⁷⁶ Ahi Evran'ın hayatı bu makalede ayrıntılı olarak ele alınmamıştır, bu konuda Mikail Bayram'ın eserlerine başvurulabilir.

⁷⁷ İbn Bibi, 1996, 1, 53-53, 140, 150, 176-178, 232, 249, ;2, 73, 99, 118, 205, 209-215.

⁷⁸ İbn Bibi, 1996, 1, 53-53, 140, 150, 176-178, 232, 249, ;2, 73, 99, 118, 205, 209-215.; Tabakoğlu, A. (2015). **Türkiye İktisat Tarihi**, İstanbul: Dergah Yayınları. 170-175.

⁷⁹ Gölpinarlı, A. (1959). "Burgâzî ve Fütüvvet-Nâme'si". **İÜİFM**. 15(1-4). 16.

⁸⁰ Cahen, C. (1986). "İlk Ahiler Hakkında". (Çev. M. Öztürk). **Belleten**. L(197). 600.

⁸¹ Breebaart, D. A. (1961). **The Development and Structure of The Turkish Futuwah Guilds**. (Princeton Universit. Department of Oriental Studies Yayınlanmamış Doktora Tezi). Michigan . 114.

Selçuklulardan Osmanlı'ya devredilen bu teşkilat Osmanlı kuruluş sürecinde de çok etkin rol oynamıştır.⁸² Bu kurumu hakkıyla anlayabilmek için dönemin bütün şartları göz önünde bulundurulmalıdır. Hatta dönem öncesi Anadolu'nun mevcut durumu, Roma-Pers mücadelesi, ilk İslam akınları; Anadolu'nun yerli nüfusu, bu nüfusun yapısı gibi konular da ele alınmalı. Ahilik gibi çok yönlü bir meseleyi sadece tek yönlü söylemlere indirgemek yanlış olur. Böylesi karmaşık bir yapıyı açıklamak için sadece kimliğin –etnik, ulusal, ve dinsel kategorilerin bir birleşimi olarak-⁸³ yeterli olmadığı bilinmeli. Önemli olan Ahiliğin Anadolu'da kazandığı anlam ve bu topraklara kattığı değerdir. Konuyu bu açıdan ele almanın daha faydalı olacağı kanısındayız.

Ahilik, şüphesiz Türk tarihinin en önemli kurumlarından birisidir. Bu kurumun, Selçuklu başkenti Konya'da gösterdiği faaliyetler hakkında ana kaynaklardan elde edilen bilgiler diğer başlıkta ele alınacaktır. Bunlara ilaveten Konya'daki ahilerin izleri ilk Osmanlı kayıtlarında da aranmış ve elde edilen bilgiler de sunulmuştur. Bunu yapmaktaki amacımız kurumların devamlılığını ortaya koymaktır.

⁸² İncalçık, H. (2011). **Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)**. (çev. R. Sezer). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 157-158.; Giese, F. (2015). "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu Meselesi". **Söğüt'ten İstanbul'a**, (der. Oktay Özel – Mehmet Öz). Ankara: İmge Kitabevi. 148-176.

⁸³ Kafadar, C. (2010). **İki Cihan Âresinde Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**. (çev. Ceren Çıkin). Ankara: Birleşik Yayınevi. 53

II. BÖLÜM

KONYA AHİLERİ

2.1. Ahiliğin Ortaya Çıktığı Dönemde Selçuklu Payitahtı Konya

2.1.1. Selçuklu Payitahtı Konya'da Siyasi Durum

Çok eski bir yerleşim yeri olan Konya, Roma ve Bizans döneminde İkonion/İkonium olarak adlandırılırdı. İslam coğrafyacılarının eserlerinde şehrin adı Kûniye olarak geçer.⁸⁴Tarihte Perslerin, Romalıların ve Bizanslıların egemenliğinde bulunan Konya, İslam'ın yayılışı sırasında Arap ordularının da hedefi olmuştur.

Türkler, Konya önlerinde ilk defa 1069 yılında görünmüşler, fetih ise muhtemelen 1073 yılında gerçekleşmiştir.⁸⁵Kutalmışoğlu Süleyman Şah ilk idare merkezini 1076 yılında Konya'da kurmuştur.⁸⁶ 1080 yılında İznik'in fethine kadar payitaht olan Konya büyük bir gelişme göstermiştir.⁸⁷ Haçlı seferlerinin başlamasıyla birlikte payitaht 1097 yılında tekrar Konya'ya taşınmış ve Selçuklu Devleti'nin bundan sonraki başkenti olmuştur. Konya'nın doğal şartları Türklerin yaşamına uygun olduğu için başkent olarak seçilmişti. Çünkü şehrin dört tarafı açık, geniş bir sahra ve yayla bölgeleri de yakındı. Ayrıca Konya ordu karargâhı için de son derece elverişli idi.⁸⁸

Anadolu'da yüz yıl kadar devam eden Haçlı Seferleri birkaç kez Konya'yı tehdit etmiştir. 1190 yılında Haçlılar Konya'ya girerek şehri yağmaladılar, ancak şehirde fazla kalmayarak asıl hedeflerine yöneldiler.⁸⁹ Konya, bu saldırıyı atlattıktan sonra Selçuklu hâkimiyetinde hızla gelişmeye başladı. XIII. yüzyıl başlarında II. Kılıçarslan'ın oğulları arasındaki taht kavgasından sonra I. İzzeddin Keykavus ve akabinde I. Alâeddin Keykubad döneminde Konya parlak bir dönem yaşadı.

⁸⁴ Baykara, T. "Konya". **DİA**. 182

⁸⁵ Baykara, "Konya", 183.; Baykara, T. (1985). **Türkiye Selçukluları Devrinde Konya**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. 25.

⁸⁶ Konyalı, İ. H. (2007). **Konya Tarihi**. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi. 40.

⁸⁷ Darkot, B. (1977). "Konya". **Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi**. İstanbul: MEB. 6. 843.

⁸⁸ Baykara, 1985, 26.

⁸⁹ Darkot, 1977, 843.

Şehirdeki asayiş ve düzeni bozan en önemli olay 1240 yılındaki Babai İsyanı oldu. Moğol saldırılarına zemin hazırlayan bu isyan bir nevi konar-göçer hayat tarzına sahip Türkmenlerin yerleşik hayata başkaldırısı olarak nitelendirilebilir.⁹⁰ Bu isyan karşısında Selçuklu Devleti'nin acziyeti, işgal için bekleyen Moğolları cesaretlendirmiştir. Olaydan çok kısa bir süre sonra da Moğol orduları hızla Anadolu'ya yönelmiştir.

Konya'da siyasi istikrar 1243 Köseadağ yenilgisinden sonra bir daha asla eskisi gibi olmadı. Moğol kumandanlarının baskısı Selçuklu idaresini etkisiz hale getirdi. Siyasi kargaşadan istifade ederek Karamanoğulları Konya'yı ele geçirmeye çalışmışlardır. Bu girişimlerine karşı Konya halkı ahiler önderliğinde direnmeye çalışmıştır. 1277'de bir süre Konya'ya hâkim olan Karamanoğulları, XIV. yüzyıl başında Konya'ya tamamen hâkim olmuşlardır. Böylelikle şehirdeki yaklaşık iki asırlık Selçuklu hâkimiyeti sona ermiştir.

2.1.2. Selçuklu Payitahtı Konya'da Ekonomik Durum

Anadolu'nun Türkler tarafından fethi öncesi uzun süre devam eden Arap-Bizans mücadelesi bölgenin ekonomik vaziyetini olumsuz yönde etkilemişti. Özellikle sınır şehirlerinin sürekli el değiştirmesi, istikrarsızlığa yol açtığı için devamlı bir ticari faaliyetten söz etmek zordur. Şu da bir gerçek ki Türk fetihlerinin ilk dönemlerinde çıkan genel kargaşanın da ticareti geçici olarak kısıtladığı söylenebilir.⁹¹ Ancak Türklerin XII. yüzyıldan itibaren bölgede istikrarı sağlamaya başlamasıyla birlikte Anadolu'da ticaret ve ekonomik hayat canlanmaya başlamıştır.

XIII. asırda Anadolu'da Türk hâkimiyetinin getirdiği istikrarla birlikte ekonomik hayat hızla canlanmıştır. Bulunduğu konum itibarıyla Anadolu, Avrupa ile Asya arasındaki ticaretin kavşak noktası olmuştur. Bilindiği gibi bu önemini ekonomik açıdan coğrafi keşiflere kadar sürdürecektir. Sınırlarını genişleten Selçuklu Devleti Antalya(1207) ve Sinop(1214) gibi önemli limanları kontrol altına aldı. Bu limanlar aracılığıyla Avrupa ülkelerinden gemilerle gelen mallar kervanlarla Konya, Erzurum, Sivas ve Kayseri gibi şehirlere aktarılıyor buralardan Tebriz, İran ve Türkistan üzerinden Asya'nın uzak

⁹⁰ Ocak, A. Y. (2014). **Babailer İsyanı**. İstanbul: Dergah Yayınları. 165.

⁹¹ Cahen, 2011, 124.

köşelerine kadar ulaştırılıyordu.⁹² Selçuklu Devleti bu faaliyetlerin önemini bildiği için yol güvenliğini sağlamak ve yolcuların ihtiyaçlarını gidermek için önemli noktalara kervansaraylar inşa etti. Bu mimari yapılara bakıldığında ticaretin bu dönemde ne kadar önemli olduğu anlaşılabacaktır.

Selçukluların siyasi ve idari yönden kuruluşunu tamamladığı ve sağlam bir ekonomik ve ticari yapı geliştirdiği XIII. asırdan itibaren önemli şehirler ortaya çıkmıştı.⁹³ Bu şehirlerden biri Konya idi. Ticaretin merkezi haline gelen Konya ekonomik açıdan büyük gelişme kaydetti. Hazırlanan kervanlar Tebriz, Şam, Bağdat gibi İslam şehirlerine doğru yola çıkıyor, dönüşte getirilen mallar Konya üzerinden batıya naklediliyordu. Bunun bir sonucu olarak da şehirde oldukça fazla yabancı tüccar bulunuyordu.

Konya'nın ekonomik gelişiminde ticaretin yanı sıra esnafların da payı büyüktür. Aslında meydana gelen bu ticari canlılık esnafların gelişmesine katkı sağlamış, gelişen esnaflar ticareti canlı tutmuştur. Muhtemelen Türkler Konya'yı ele geçirdiklerinde burada esnaflar mevcuttu. Ancak şu da bir gerçek ki Türkler, özellikle XIII. yüzyılın başından itibaren Anadolu'ya gelirken içlerinde meslek erbabı kişiler de vardı.

Konya'da bu meslek erbabı ilk bölümde bahsedildiği üzere fütüvvet kurumunun ortaya çıkmasından önce de bulunuyordu. Ancak gelişmiş teşkilatlanmasını fütüvvet sonrası elde etmişti. Bu meslek erbabı şehrin her türlü ihtiyacını karşılıyordu. Bu esnafların temel prensiplerinden biri üretimini yaptıkları malı kendi dükkânlarında satışa çıkarmalarıydı.⁹⁴ Konya'da önemli bir esnaf zümresi bulunmaktaydı. Altun-apa vakfiyesinden öğreniyoruz ki sadece bu vakfa ait yaklaşık 40 dükkân bulunuyordu.⁹⁵ Konya çarşılarındaki iş yerlerinin sayısı oldukça fazla idi.

Bütün Ortaçağ şehirlerinde olduğu gibi Konya'da da ekonomik hayatın merkezi çarşılarıydı. Konya'da bulunan çarşıların bazıları şunlardı: "At-pazarı, Attarlar-pazarı,

⁹² Turan, O. (1980). **Tarihi Akışı İçinde Din ve Medeniyet**. İstanbul: Nakışlar Yayınevi. 167-168.

⁹³ Ocak, A. Y. (2014). **Ortaçağlar Anadolu'sunda İslam'ın Ayak İzleri Selçuklu Dönemi**. İstanbul: Kitap Yayınevi. 19.

⁹⁴ Baykara, 1985, 54.

⁹⁵ Turan, O. (1947). "Selçuklu Devri Vakfiyeleri I. Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyyesi ve Hayatı". **Belleten**. XI(42). 204

Buğday-pazarı, Kasaplar, Kavaflar, Külahçılar, Kuyumcular, Odun-pazarı, Pamukçular, Şekerciler, Aşçılar, Başmakçılar, Bıçakçılar, Demirciler, Helvacılar, Saraçlar, Terziler ve Koyun-pazarı”.⁹⁶ Bu çarşılarda bulunan sanat erbapları ise şunlardı: “Aşçı, Attar, Bakırcı, Bakkal, Bânî, Berber, Bezzaz, Boyacı, Canbaz, Cendrecî, Debbağ, Dellak, Demirci, Dokumacı, Dülger, Ekmekçi, Hallac, Helvacı, Kâğıtçı, Kasap, Kuyumcu, Marangoz, Mimar, Nakkaş, Nalbant, Natur, Neccar, Örücü, Saka, Saraç, Tâcir, Terzi, Yazmacı, Çömlekçi, Destici, Halıcı, Hattat, Hoşabacı, Keçeci, Meyhaneci, Mezartaşçı, Mücellit, Oymacı, Rahleci, Tespihçi, Tuzcu ”.⁹⁷ Görüldüğü gibi gündelik hayat için gerekli olan hemen hemen her şeyi sağlayabilecek meslek erbabının hepsi Konya’da mevcuttu. İbn Battuta Konya’yı ziyareti sırasında çarşılarından ve esnaflardan bahseder:

Kûnya (:Konya) büyük ve güzel bir şehir. Meyvesi boldur. Sayısız nehir ve çayları, eşsiz bahçeleri var. Burada daha önce bahsettiğimiz kamuruddîn denilen kayısı türü yetiştirilir, Mısır ve Suriye’ye ihraç edilir. Şehrin caddeleri geniş, çarşıları da muntazam ve şirin. Her zanaatın erbabı çarşıda belirli bir yere toplanmıştır.⁹⁸

2.1.3. Selçuklu Payitahtı Konya’da Sosyo-Kültürel Durum

Oğuzlar, Selçuklular idaresinde 1071 Malazgirt Zaferi’nden sonra Anadolu’yu kalıcı olarak yurt edinmeye başladılar. Anadolu’nun Türkleşmesi o kadar hızlı olmuştur ki, 1085 tarihlerinde Avrupa’da Anadolu’ya Turquie denmeye başlanmıştır.⁹⁹ Bu göçler Moğol etkisiyle artmış, XVI. asrın başına kadar da devam etmiştir. Bu göçler sayesinde Anadolu hızla Türkleşmiştir.

Türkistan’dan gelen Türk nüfusu içinde çoğunluğu göçebe Türkmenler oluştursa da, zanaatkârlar da vardı. Anadolu’ya gelen Türklerin şehirleşmesinde ve hayata tutunmasında bu meslek sahiplerinin büyük rolü olmuştur. Yıllarca çatışmalara maruz kalan Anadolu bu göçler sayesinde yeniden şenlenmiş, Türkler Anadolu’yu nakış nakış işleyerek yurt tutmuşlardır. Özellikle XIII. yüzyılda Anadolu’nun ticari, siyasi ve iktisadi inkişafına paralel olarak şehirler ve kültürel hayat da hızla gelişmiştir.¹⁰⁰ Türkler şehirleri

⁹⁶ Baykara, 1985, 58.

⁹⁷ Baykara, 1985, 59-60.

⁹⁸ İbn Battuta, 2016, 282.

⁹⁹ Sümer, 1960, 574.

¹⁰⁰ Turan, 1980, 182.

yeniden imar etmişler, buraları sadece nüfusları ile doldurmakla kalmayıp Türk estetiğini yansıtan yapılar inşa etmişlerdir. Selçukluların bıraktığı bu kültürel miras üzerinde Osmanlı medeniyeti yükselmiştir.

Türklerin elinde yeniden hayat bulan şehirlerden birisi de Konya idi. Başlangıçta az olan kent nüfusu Türklerin başkenti olunca hızla artmıştır. Çünkü Türk garnizonu ile birlikte çeşitli grupta insanlar da şehre gelmeye başlamıştı.¹⁰¹ XII. yüzyılın başından itibaren başkent olan Konya'nın nüfusu, yüzyılın son çeyreğinde hızla artmış yaklaşık 30.000'e ulaşmıştır. Bu gelişme Selçukluların en parlak dönemi diyebileceğimiz XIII. yüzyılın başlarında devam etmiş, %10'unu gayrimüslimlerin oluşturduğu 60.000'e ulaşmıştır.¹⁰² Bu nüfusun hepsini şüphesiz Türkler oluşturmuyordu. İran'dan gelen insanlar olduğu gibi tabi ki yerli unsurları da hesaba katmamız gerekir. Özellikle Tebriz'den bir hayli Tüccar gelip Konya'ya yerleşmiştir. Nüfus artışı şehrin genişlemesine, yeni çarşıların yapılmasına sebep olmuş, şehir mevcut duvarlarının dışına taşmıştır.¹⁰³

Konya başkent olması sebebiyle birçok din ve milletten insan barındırıyordu. Bu unsurlar içerisinde İranlıların önemli bir yeri vardır. Devletin resmi dilinde ve yazılan eserlerin dilinde bunu kolaylıkla görebiliriz. Öyle ki resmi ve edebi dil Farsça idi.¹⁰⁴ Şehirde önemli sayıda gayrimüslim de bulunmaktaydı. Altun-aba Vakfiyesi'ne ait kayıtlarda şu bilgiler yer almaktadır:

Vâkıf Altun-aba, Konya şehrinin dış kısmında, Meydanî mahallesinde Yeni-bağçe (Debbağlar yeri)'de bulunan ve on sekiz odası olan hanın gelirinden beşte birini yerli ve yabancı olup da, İslam dinini kabul eden Hristiyan, Yahudi ve Mecusi (Putperest)'lerin yemek, elbise, ayakkabı ihtiyaçlarını görmek ve sünnet edilmeleri, namaz kılacak kadar kur'an öğrenmeleri için gereken masrafları karşılamak maksadıyla vakfedildi.¹⁰⁵

Görüldüğü üzere şehrin kozmopolit bir yapısı mevcuttu. Şüphesiz bu değişkenliğin sebeplerinden birisi Konya'nın giderek ticari bir merkez haline gelmesiydi.

¹⁰¹ Cahen, 2011, 112.

¹⁰² Baykara, 1985, 141, 147.

¹⁰³ Baykara, 1985, 122.

¹⁰⁴ Cahen, 2011, 113.

¹⁰⁵ Turan, 1947, 211.

Şehirde çoğunluğu oluşturan Türklerdi. Türkler VIII. yüzyıldan itibaren İslamiyet'i kabul etmeye başlamışlardı. Anadolu'ya gelen Türkmenler yeni Müslüman olmuş kişilerdi. Bu Türkmenlerin inancı sunni bir İslam değil daha çok eski gelenek-göreneklerle bütünleştirilmiş bir halk İslamı idi. Yunus Emre, Taptuk Emre, Sarı Saltuk, Barak Baba ve Baba İshak gibi büyük Türkmen şeyhlerinin telkin ettiği İslam inancı, eski Türk gelenekleri ile bütünleşmiş ve tasavvufi fikirlerle yoğrulmuş, zaman zaman şeriat kaidelerine karşı kendini sorumlu hissetmeyen bir mahiyette idi.¹⁰⁶ Şeyhlerin bu tutumları Anadolu'da dini yönden büyük bir çeşitliliği doğurdu. Çünkü bu insanlar diğer dinlerle aralarına keskin sınırlar koymuyorlardı. Bu yüzden de Anadolu'da İslamiyet, hiçbir yerde görülmeyecek derecede birçok muhtelif tesirlere maruz kalmış ve hiçbir yerde din, burada olduğu kadar binlerce yıllık birtakım inanç bakiyelerini alıp işlememiştir.¹⁰⁷

Başkent Konya'da da bu dini çeşitlilik görülebiliyordu. Özellikle tasavvuf okulları Anadolu'da yaygınlaşmaya başlayınca şehre Evhadeddini Kirmani, Muhuddini Arabi ve Mevlana Celaledini Rumi gibi önemli sufiler geldi. Bunlar içerisinde özellikle Mevlana'nın şehir hayatına etkisi şüphesiz tartışılmaz. O'nun idaresinde bulunan Mevleviler ile Türkmen Babaları arasında ve ahiler arasında dönem dönem problemler yaşanmıştır.¹⁰⁸

Halk inancının temsilcisi olan Türkmenler XIII. yüzyılın ortasında iktidarla karşı karşıya gelmişler ve Babailer isyanı patlak vermiştir. Selçukluları sarsacak kadar büyük bir dini-içtimai hareket olan bu isyanda sadece göçebelerin bulunmadığını görmekteyiz.¹⁰⁹

2.2. Ana Kaynaklarda İlk Konya Ahileri

2.2.1. Menâkıbü'l-Ârifin'de Konya Ahileri

Mevlana Celaledin Rumi, Mevlevi tarikatı ve o devrin tarihi hakkında önemli bir başvuru kaynağı olan bu eserin müellifi Ahmed Eflâkî'dir. Eflâkî'nin bu eseri veliler hakkında yazılan kitaplar içinde en çok tedkik edilenler arasındadır. Çok zengin bir

¹⁰⁶ Turan, O. (2010). "Selçuk Türkiyesi Din Tarihine Dair Bir Kaynak". **60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı**. Ankara: Türk Tarih Kurumu. 543.

¹⁰⁷ Babinger, - Köprülü, 1996, 26.

¹⁰⁸ Babinger, - Köprülü, 1996, 55.

¹⁰⁹ Turan, 2010, 545.

malumatı barındıran bu eseri dikkatle incelemek gerekir.¹¹⁰ Bu eser bizim için ahi-mevlevi ilişkisini yansıtmaları bakımından önemlidir. Eserde çeşitli olaylar vesilesiyle onbir ahi ismi geçmektedir. Bu ahiler hakkındaki bilgiler aşağıda başlıklar halinde ele alınmıştır.

2.2.1.1. Ahi Ahmed Şah

Eserde ismi geçen Ahi Ahmed Şah'ın yazarın mensup olduğu Mevlevilere yakın olduğu görülmektedir. Ahi Ahmed Şah'tan "Zamanın az yetiştirdiği kişilerden, Konya'daki fütüvvetdarların başı ve servet sahibi bir kişi idi; binlerce asker ve rindler topluluğunu eli altında bulundururdu" diye bahseder eser. Ahi Ahmed Şah'ın ismi eserde ilk olarak Moğol Han'ın Keygatu Han'ın Konya'yı yağmalamak istemesi ve bunun üzerine gördüğü rüya bahsi anlatılırken geçer. Kaynağa göre Mevlana'nın ölümünden sonra büyük bir ordu ile Konya kapılarına dayanan Keygatu Han rüyasında Mevlana'yı görür ve Mevlana ona "Konya bizimdir, senin Konya halkı ile ne işin var" der. Rüyanın etkisinde kalan Keygatu daha sonra kendisini ziyarete gelen Ahi Ahmed Şah'ın yanında manen Mevlana'yı görünce irkilir ve yaptığından yanlış olduğunu anlayarak amacından vazgeçip Ahi Ahmed Şah'ı kendine baba yaptığını söyler. Daha sonra Mevlana'ya saygısından onun varisi Sultan Veled'i ziyarete gider ve Sultan Veled, O'na Mevlevi külâhı giydirir.¹¹¹

Ahi Ahmed Şah hakkındaki ikinci bahis ise, Çelebi ile Tebriz ziyareti hakkındadır. Ahi Ahmed Şah'ın Çelebi ile yakınlığı, bu ziyaret sırasında girdiği sema töreninde yaşadıkları O'nun Mevlevilere ne kadar yakın olduğunu göstermektedir.¹¹²

2.2.1.2. Ahi Ahmed

Eserde en çok bahsi geçen Konya Ahilerinden Ahi Ahmed'in adı Mevlevilerle olan ilişkileri iyi olmadığı için nakledilen olaylarda hayırla anılmaz. Özellikle Mevlevi adetlerini eleştirdiği görülmektedir.¹¹³

¹¹⁰ Eflaki, 1989, 1, IX-XI.

¹¹¹ Eflaki, 1989, 2, 31-34.

¹¹² Eflaki, 1989, 2, 296-297.

¹¹³ Eflaki, 1989, 1, 246, 303, 2, 232-233.

Konya’da ölen bir şeyhin yerine Hangaha kimin şeyh olacağı hususunda Mevlana ile aralarında husumet yaşanmıştır. Mevlana’nın tayin ettiği şeyhi kabul etmeyen Ahmed Şah “yaratılıştan taassup, kin ve garaz sahibi” biri olarak nakledilir.¹¹⁴ O, yanındaki ahilerle kargaşa çıkarmış kılıçlar çekilmiştir, hikayenin devamında da yazarın tabiriyle hak ettiğini bulmuş “uğursuzluk içinde ölmüştür”. Onun ölümünden sonra onun gençleri ve müritleri, hatta oğlu Ahi Ali, Sultan Veled’in müridi olmuştur.¹¹⁵

2.2.1.3. Ahi Mustafa

Mevlevilere muhalefeti ile bilinen diğer kişi Ahi Mustafa’dır. Aslında Mustafa adını ona, babası Ahi Sıddık’ın ricası ile Mevlana’nın koyduğu nakledilir.¹¹⁶ Başlarda Mevlevilere yakın olan Ahi Mustafa delikanlı olunca “ulular mertebesine ulaşip dostları ve arkadaşları çoğalınca istighna gösterdi ve asi oldu”. Zamanla güçlenerek Sultan Veled’e muhalif olmuş, onunla çeşitli husumetler yaşamıştır. Hikayeye göre de Karamanoğlu Yahşi Han tarafından Konya’da gürbüzleri ile birlikte katledilmiştir.¹¹⁷

2.2.1.4. Diğer Ahiler

Ahi Türk, Hüsameddin Çelebi’nin büyük dedesi.¹¹⁸

Ahi Kayser, Ahi Ahmed’in Mevlana ile yaşadığı husumette adı geçen ve Ahi Ahmed’in yanında yer alan kişi.¹¹⁹ Aynı zamanda Ahi Çoban’ın babasıdır.¹²⁰

Ahi Ahmed ile Mevlana arasında yaşanan husumette adı geçen diğer Ahiler; Ahi Türk, Ahi Beşşare (bu iki ahi olayın yaşandığı tarihte sağ değil, sadece diğer ahilerin kimler olduğu hususunda “büyük babalarına mensup” şeklinde bilgi vermek için zikredilmektedir), Ahi Kayser, Ahi Çoban ve Ahi Muhammed-i Sebzvari.¹²¹

¹¹⁴ Eflaki,1989, 2, 169-171.

¹¹⁵ Eflaki,1989, 2, 172-173.

¹¹⁶ Eflaki, 1989, 2, 246.

¹¹⁷ Eflaki,1989, 2, .246-250.

¹¹⁸ Eflaki,1989, 2, 153.

¹¹⁹ Eflaki,1989, 2, 169-171.

¹²⁰ Eflaki,1989, 1, 614.

¹²¹ Eflaki,1989, 2, 169-171.

Mevlana'nın benim kardeşim dediği Ahi Mehmed Abadi¹²², Baha Veled'in müridi Ahi Natur¹²³, kimya ilmi öğrenen Ahi Muzaffereddin¹²⁴.

2.2.2. Tarih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçukname)'ta Konya Ahileri

Farsça kaleme alınan ve müellifinin bilinmemesi sebebiyle Anonim olarak tanınan eserin yazma nüshasındaki adı Tarih-i Âl-i Selçuk'tur. Tarih-i Âl-i Selçuk, Selçukluların tarih sahnesine çıkışından, Türkiye Selçuklularının yıkılışına, hatta 1363 yılına kadar tarihi olayları anlatan bir eserdir. Eser, Türkiye Selçukluları ve Beylikler devri için en değerli kaynaklardan biridir.¹²⁵ Eserde XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren anlatılan olaylar içerisinde ahi isimleri geçmektedir ve toplam beş ahi ismi zikredilir.

2.2.2.1. Ahi Ahmed Şah

Anonim Selçukname'de bahsi geçen ahilerden en önde geleni Ahi Ahmed Şah'tır. Ahi Ahmed Şah'ın ismi ilk olarak 1277 yılında Karamanoğulları'nın Konya'ya saldırması hadisesinde zikredilir.¹²⁶ Bahsi geçen olayda Karamanoğulları'nın saldırısına karşı şehrin ileri gelenleri ve ahiler şehrin kapılarını kapatarak kuşatmayı savuşturmuşlardır. Savunmada yer alan ahiler arasında Ahi Hamid ile Ahi Ahmed Şah vardır.¹²⁷

Ahi Ahmed Şah'ın ismi 1285 yılında Sultan Gıyaseddin'in iki oğlu arasındaki taht mücadelesi yüzünden çıkan kargaşayı yatıştıran kişilerden biri olarak da geçer.¹²⁸

Ahi Ahmed Şah, Sahib Kazvini'nin Konya'da çıkardığı huzursuzluklara karşı çıkmış, halk adına onunla konuşmaya gitmiştir. Halka zulmeden Sahib Kazvini'ye karşı Ahi Ahmed Şah geri adım atmamıştır.¹²⁹

¹²² Eflaki,1989, 1, 600.

¹²³ Eflaki,1989, 1, 33-34.

¹²⁴ Eflaki,1989, 2, 295.

¹²⁵ Tarih-i Âl-i Selçuk, 2014, 7-10.

¹²⁶ Tarih-i Âl-i Selçuk, 2014, 50.

¹²⁷ Tarih-i Âl-i Selçuk, 2014, 50.

¹²⁸ Tarih-i Âl-i Selçuk, 2014, 53.

¹²⁹ Tarih-i Âl-i Selçuk, 2014, 58.

Yine Ahi Ahmed Şah'ın diğer bir ahi Emir Ahmed'in yüklü miktardaki borcunu bağışladığı nakledilir.¹³⁰

Ahi Ahmed Şah'ın 1294 yılında kardeşinin cenazesine 15 bine yakın kişi başları açık bir şekilde katılmış, 40 gün boyunca yas tutulmuş ve dükkânlar kapanmıştır.¹³¹

Anonim Selçukname'de Ahi Ahmed Şah'ın ismi son olarak ölümü dolayısıyla geçer. Kayda göre Ahi Ahmed Şah 28 Temmuz 1298 tarihinde Şarabsalar tarafından öldürülmüştür.¹³²

2.2.2.2. Ahi Hamid

Ahi Hamid'in ismi eserde bir yerde zikredilir. Zikredilen hadisede Ahi Hamid, Ahi Ahmed Şah ile 1277 yılında Konya'yı Karamanoğulları'na karşı savunanlar arasındadır.¹³³

2.2.2.3. Ahi Ahmed

Ahi Ahmed'in ismi eserde bir yerde geçer. Bahsi geçen olayda 1285 yılında Sultan Gıyaseddin'in iki oğlu arasında yaşanan taht mücadelesi sonrası çıkan kargaşayı Ahi Ahmed Şah ile birlikte Ahi Ahmed yatıştırmıştır.¹³⁴

¹³⁰ Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 67-68.

¹³¹ Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 68.

¹³² Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 69.

¹³³ Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 50.

¹³⁴ Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 53.

2.2.2.4. Ahi Emir Ahmed

Ahi Emir Ahmed'in ismi sadece bir yerde geçer. Ahi Emir Ahmed'in Ahi Ahmed Şah'a on iki bin adet sultani borcu vardı. Hastalığını duyan Ahi Ahmed Şah onu ziyarete gelir ve bütün borcunu bağışladığını bildirir.¹³⁵

2.2.2.5. Ahi Caruk

Ahi Caruk , Ahi Ahmed Şah'ı öldüren Şarabsalar'ı, Sultan'ın ve şehir ayanının da onayı ile 1298 yılında öldürür, Ahi Ahmed Şah'ın intikamını alır.¹³⁶

2.2.3. Divanı Sultan Veled'de Konya Ahileri

Muhammed Bahaeddin Sultan Veled, Mevlana'nın büyük oğludur. O, Mevlana'nın fikirlerini sistemli bir hale getirerek bütün dünyaya ulaştırmaya çalışmıştır. Sultan Veled Mevlevîliğe kurumsal bir kimlik kazandırmıştır. Divan, Sultan Veled'in ilmi, edebi ve entelektüel kişiliğini ortaya koyduğu bir eser olup 13.000 beyitten oluşmaktadır.¹³⁷ Dönemin sosyal tarihi hakkında da bilgiler veren eserde beş ahinin ismi zikredilmiştir.

2.2.3.1. Ahi Muhammed Seyid Averi, Ahi Yusuf, Ahi Kayser ve Ahi Çoban

Eserde Ahi Muhammed'den övgülerle bahsedilir;

Genç, ihtiyar, çocuk bütün halk onun çakeridir. Fetyan arasında seçilmiş bir kişi idi. Ahı Muhammed'i Mevlâna'ya eşit gör. Ahı Kayser ve Ahı Çoban onun meclisinde döner, dolaşırlardı. Ahı Muhammed, öyle ünlü bir şahtır ki ülkede onun gibi bir büyük yoktur. Ahı Muhammed bu zamanda tek şahtır, yıldızlar arasında ay gibi feteyanın ulusudur. Ahı Muhammed, Tanrı tarafından muhteşem bir şahtır; onun haşmetini mal, gümüş ve altın ile zannetme, Ahi Muhammed öyle bir kuvvetli ve dayanılacak zatdır ki herkes onun sayesinde gani olmuş büyümüştür. Ahı Muhammed şah, öyle bir ahidir ki binlerce arslan ona karşı candan tilki ve çakerdir.

¹³⁵Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 67-68.

¹³⁶ Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 69.

¹³⁷ Sultan Veled. (2015). **Sultan Veled Divanı Tercümesi**. (Çev. Aydın, Ş. – Musiç, E.). Konya: Mevlana Üniversitesi. 1. 7-9.

Ahı Muhammed şah herkesin destigiridir, lutfile herkese yardım edip durmaktadır, Ahı Muhammed şah Ali gibi ihsan ve adalette bütün fetyanı geçmiştir. Ahı Muhammed şah feteyanın hatemidir, nasıl ki Muhammed de peygamberlerin hatemi olmuştur. Ahı Yusuf büyüklerin ziyneti ve tacıdır; ihtiyarların ve gençlerin sığındığı zattır. Ahı Saadetdin bir deniz gibi ise de bu Ahı Yusuf ummanın tek incisidir.¹³⁸

2.2.3.2. Ahi Sadeddin

Eserde Ahi Sadeddin isminden de övgüyle bahsedilir:

Şehrimizin ahısı Sadeddin, asrın feteyanın başıdır. Sadeddin ne altın ister, ne zeynet, o dünyaya baş eğmez. Sadeddin fethü nüsretle (bir yeri zabtu istila için yardımla) cenge girerse bir neferi yüz askerin başını kılıcsız keser atar. Ey Veled ona benzer bir Ahı gördün mü, onun gibisini işittin mi, çünkü Sadeddin zenginlik içinde hakiki fakra maliktir.¹³⁹

¹³⁸ Sultan Veled, 1941, 78-79

¹³⁹ Sultan Veled, 1941, 82

Ana Kaynaklarda İlk Konya Ahileri¹⁴⁰

	Menâkıbü'l-Ârifin	Tarih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçukname)	Divanı Sultan Veled
Ahi Ahmed Şah	X	X	
Ahi Ahmed	X	X	
Ahi Mustafa	X		
Ahi Türk	X		
Ahi Kayser	X		X
Ahi Çoban	X		X
Ahi Beşşare	X		
Ahi Muhammed-i Sebzari	X		
Ahi Mehmed Abadi	X		
Ahi Natur	X		
Ahi Muzaffereddin	X		
Ahi Hamid		X	
Ahi Emir Ahmed		X	
Ahi Caruk		X	
Ahi Yusuf			X
Ahi Muhammed Seyid Averi			X
Ahi Sadetdin			X

¹⁴⁰ Eflaki, 1989.; Târih-i Âl-i Selçuk, 2014.; Sultan Veled. 1941.

2.3. Osmanlı Arşiv Kayıtlarında Konya Ahileri

2.3.1. Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi 564 (881/1476) Numaralı Konya Evkaf Defteri'nde Konya Ahileri

2.3.1.1. Ahi Murad Hamamı

An Mukataa-i Zemin-i Hamam-ı Ahi Murad der nefsi Konya fi sene 40(Haydar Han Vakfına gelir getiren akarlardan biri, Sinan Küçük idaresinde).¹⁴¹

Hamam-ı Ahi Murad zevci kıst fi sene 4000¹⁴² (Konya'da Pir Hasan Beğ Türbesi Vakfına gelir getiren yerlerden biri olarak).

2.3.1.2. Ahi Hoca Ali Vakfı

Vakfı Ahi Hoca Ali

Zemin-i Seydi ve Zir kapusundan taşra bir dolab yeri ve anın kurbunda bir pare dahi

Zemin-i Alaliler önünde ve Gündüzoğlu Bağçesi demekle maruf yekun fi sene 150

Zemin-i Dekâkîn der bazla köhne 12 ve hali fırın yirmi bin battal

Bağ der Filoveris¹⁴³

2.3.1.3. Ahi Cahken Zaviyesi

Vakfı Zaviye-i Ahi Cahken der nefsi Hatun Saray mukarrer bi hükmü şerifi benam-ı Rüstem

Bir Çiftlik geliri 200¹⁴⁴

¹⁴¹ TK. 564, vr.18b.

¹⁴² TK. 564, vr.19a.

¹⁴³ TK. 564, vr.19a.

¹⁴⁴ TK. 564, vr. 21b.

2.3.1.4. Ahi Veliyüddin Türbesi

Vakfı Türbe-i Ahi Veliyüddin der nefsi Konya der tasarrufu Seyyid Abdülaziz

An asıyab-ı şahne rabi hisse

Fi sene 80

Dükkan 2 bab

Bağçe 10

Bağ ve Harap¹⁴⁵

2.3.1.5. Ahi Yusuf

Vakfı Zaviye-i Şeyh Ali der Karye-i Kilisre tabi-i Hatunsaray'a meşihat benam-ı Ahi Yusuf mukarrer bi mektup-ı İbrahim Bey

Çiftlik geliri 200¹⁴⁶

2.3.1.6. Ahi Ali Vakfı

Vakfı Ahi Ali der tasarruf-ı Ahi Ali Bey Bin Ahi Ahmet Tekkesine sarf olunur imiş. Mezkur Ahi Ali ve babası adına Sultan Mustafa'dan ve Sultan Cem'den ve Sultan Abdullah'tan muafname nişanları çift resminden ve bağ bostan haracından ve öşürden ve resm-i ağnamdan ve kapu resminden ve cem-i avarız-ı divani ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müsellemler olalar deyü hüccet

Zemin-i dolab Seydi ve Zir kapusundan taşra ve anın kurbünde bir pare dahi yer

Zemin-i dekâkîn der Bazar-ı köhne 10 kıt'a fi sene 48

¹⁴⁵ TK. 564, vr.22a.

¹⁴⁶ TK. 564, vr. 22b.

Zemin-i Gündüzoğlu Bağçesi demekle maruf kıt'a

Zemin-i Alilerönünde kıt'a

Nısır furun-u Şadi Bey harab

Bağ-ı der Filoveris Bi hasıl

Yekun 150¹⁴⁷

2.3.2. 888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defterinde Konya Ahileri

2.3.2.1. Ahi Velîüddin Türbesi Vakfı

An asyab-ı Şahne rub' hisse fi sene 100, dekâkîn der Larende fi sene 52

Bağçe der nezd-i türbe kıt'a 15, zemin-i dükkan der Bab-ı Larende fi sene 8

Bağ der nezd-i Altunpa kıt'a bî hâsıl, zemin-i hâsıllık kıt'atan fi sene 10

An zemin-i Deve Hacı sülüs hisse fi sene 7 yekûn 136(29a)¹⁴⁸

2.3.2.2. Ahi Ali Vakfı

Vakf-ı Ahi Ali der tasarruf-ı Ahi Ali bin Ahi Ahmed tekkesine sarf olunurmuş mezkur Ahi Ali ve babası adına Sultan Mustafa'dan ve Sultan Cem'den ve Sultan Abdullah'dan muafname nişanlar var çift resminden bağ ve bostan haracından ve öşrden ve resm-i ağnâmdan ve su resminden ve cem'-i avarız-ı divanî ve tekalif-i örfîyeden muaf ve müsellemler olar deyü mukayyed

Zemin-i dolab-ı Seydi ve Zirkapusundan taşra ve anın kurbünde bir pare dahi yer

¹⁴⁷ TK. 564, vr.38b.; Ek olarak TK. 565 ve TK. 584 numaralı defterde tespit edilen Konya ahileri: Ahi Ali bin Ahi Ahmet (TK. 565, vr.37b.), Ahi Cahkan (TK. 565, vr.38a.; TK. 584, vr.16.), Ahi Ali (TK. 584, vr. 29a.), Ahi Velîüddin (TK. 584, vr. 40b.)

¹⁴⁸ Erdoğan, 2003, 102.

Zemin-i dekakîn der Bazar-ı köhne 12 kît'a fi sene 45

Zemin Gündüzoğlu bağçesi demekle maruf kît'a, zemin Alilerönünde kît'a

Nısf-ı fırın-ı Şadi Bey harab, bağ der Filoveris bî hâsıl yekun 150¹⁴⁹

2.3.2.3. Ahi Cahken Zaviyesi Vakfı

Vakf-ı zaviye-i Ahi Çahken der nefis-i Hatunsarayı mukarrer be hükm-i hümayun benâm-ı Rüstem deyü defter-i köhnede mastur 1 çiftlik 200¹⁵⁰

2.3.2.4. Ahi Yusuf

Vakf-ı zaviye-i Ali Şeyh der karye-i Kilisre tabi'-i Hatunsarayı der tasarruf-ı Ahi Yusuf veled-i Şeyh Adil mukarrer be mektub-ı İbrahim bey ve defter-i köhne 1 çiftlik hâsıl an öşr-i galle ve resm-i çift ağnâm ve kovan ve gayrıha 150¹⁵¹

2.3.3. 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defterinde (937/1530) Konya Ahileri

2.3.3.1. Ahi Turud

Mezraa-i Ahi Turud der sınır-ı şehir-i Konya hasıl 500¹⁵² (tımar kaydı)

2.3.3.2. Ahi Murad Hamamı

Ankistı Hamam-ı Ahi Murad der Pazar-ı köhne zevc kıst-ı

Fi sene 12000

Mezkurun yeri içerisinden hasın sülehasına yılda 70 akçe icare verilirmiş.¹⁵³

¹⁴⁹ Erdoğan, 2003, 105.

¹⁵⁰ Erdoğan, 2003, 105.

¹⁵¹ Erdoğan, 2003, 107.

¹⁵² Tıbk.387. vr.11.

An mukataa-i zemin-i Hamam-ı Ahi Murad der Konya fi sene 70¹⁵⁴

2.3.3.3. Ahi Veliüddin Türbesi

Vakfı Türbe-i Ahi Veliüddin der nefsi Konya

An asıyabı şahne rub-ı hisse fi sene 100

Dükkan der Larende bab

Fi sene 23

Bağ ve bağçe ve zemin 5 kıt'a

Fi sene 78

Yekun 201¹⁵⁵

2.3.3.4. Ahi Ali Vakfı

Vakfı Ahi Ali zeminha-i dekâkîn ve dolab ve nısif-ı furun ve bağ der Filoveris hasıl fi sene 150¹⁵⁶

2.3.3.5. Ahi İlyas

Vakfı İcra-i Abid Çelebi bin Cemaleddin bin Celaledin an mahsul-ı hisse-i üç karye ve iki mezra ve an dekâkîn-i bezzaziye ve an asıyab-ı Ahi İlyas

Fi sene 1650¹⁵⁷

¹⁵³ Tıbk.387. vr.33.

¹⁵⁴ Tıbk.387. vr.34.

¹⁵⁵ Tıbk.387. vr.35.

¹⁵⁶ Tıbk.387. vr.36.

¹⁵⁷ Tıbk.387. vr.42.

2.3.3.6. Ahi Şeyh Ali

Mezrea-yı Boğazvıran nezd-i sura ve mezrea-yı Ahi Şeyh Ali nezd-i Pir Luli

hasıl 250¹⁵⁸

Osmanlı Arşiv Kayıtlarında Konya Ahileri¹⁵⁹

	564 Numaralı Evkaf Defteri	1483 Tarihli Vakıf Tahrir Defteri	387 Numaralı Muhasebe Defteri
Ahi Murad Hamamı	X		X
Ahi Hoca Ali Vakfı	X		
Ahi Cahken Zaviyesi	X	X	
Ahi Veliyüddin Türbesi Vakfı	X	X	X
Ahi Yusuf	X	X	
Ahi Ali Vakfı	X	X	X
Ahi Turud			X
Ahi İlyas			X
Ahi Şeyh Ali			X

¹⁵⁸ Tıbk.387. vr.245.

¹⁵⁹ TK. 564.; Erdoğan, 2003.; Tıbk.387.

III. BÖLÜM

AHİLERİN SELÇUKLU PAYİTAHTI KONYA'DAKİ FAALİYETLERİ

3.1. Ahilerin Selçuklu Payitahtı Konya'daki Siyasi Faaliyetleri

Ortaçağ Türk-İslam kurumları arasında çok büyük bir öneme sahip olan Ahilik yalnız esnafı, şehrin iktisadi, içtimai ve ahlaki nizamını korumakla kalmamış; siyasi buhranlar ve kargaşalar zamanında da emniyet ve asayişini temin etmiştir.¹⁶⁰ Ahilik, hükümetler tarafından oluşturulan bir kurum olmamakla birlikte, ahiler bu sorumlulukları üstlenmişlerdir.¹⁶¹ Konya Ahileri yeri geldiğinde taht mücadelelerinde taraf olmuşlar yeri geldiğinde şehri savunmuşlardır. İktisadi olarak ellerinde bulundurdukları imkânlar belki de onlara bu hareket tarzını sağlayan bir etkindir. Ünlü seyyah İbn Battuta Anadolu'daki ahilerin bu siyasi durumlarını şu ifadelerle anlatır: “Yörenin törelerinden biri de hükümdar bulunmadığı takdirde şehirde ahıların idareyi ellerine almaları, bir nevi hükümet etmeleridir. Ahi, gücü ölçüsünde gelen gideni ağırlar, giydirir, misafirin altına binek verir. Davranışları, buyrukları ve ata binışleriyle tıpkı bir hükümdar gibi hareket ediyorlar”¹⁶²

Ahilerin siyasi etkileri sürekli mevcut değildi. Yani ahiler, iktidar boşluğu bulunan zamanlarda veya karışıklık çıkmış şehirlerde bu özellikleri ile ön plana çıkıyorlardı.¹⁶³ Ahiler XIII. yüzyılda Moğol işgalinin yarattığı siyasi buhran zamanında otonom bir yapı meydana getirmişlerdir.¹⁶⁴ Selçuklu Sultanları Moğol etkisi altında siyasi etkilerini kaybedince şehirlerde ahiler, yalnız ekonomik ve sosyal sorumluluklar değil, idare ve güvenlik sorumlulukları da üstlenmişlerdir.¹⁶⁵ Ahilerin böyle sarsıntılı zamanlarda daha etkin olmalarının sebebi toplumsal düzeni sağlamanın yanı sıra, kendi haklarını ve mülklerini de korumak istemeleri idi.¹⁶⁶ Bünyelerinde barındırdıkları bu siyasi kabiliyet, onları iktidara

¹⁶⁰ Turan, 1980, 185-186.; Turan, O. (2014). **Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**. İstanbul: Ötüken Neşriyat. 346.; İnalçık, 2011, 159.; İnalçık, H. (1999). Ahilik, Toplum, Devlet. **II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri**. Kırşehir:Kültür Bakanlığı Yayınları. 194.; Akdağ, M. (1995). **Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi 1 (1243-1453)**. İstanbul: Cem Yayınevi. 16.

¹⁶¹ Muallim Cevdet, 2008, 38.

¹⁶² İbn Battuta, 2016, 285.

¹⁶³ Cahen, 1986, 600.

¹⁶⁴ Ocak, 2014, 19.

¹⁶⁵ İnalçık, H. (2016). **Osmanlı Tarihinde İslamiyet ve Devlet**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 53.

¹⁶⁶ Muallim Cevdet, 2008, 36.

alet olmaktan ziyade, iktidarın dönem dönem onların nüfuzuna dayanmasını zorunlu kılmıştır.¹⁶⁷

Ahilerin ilk siyasi faaliyetlerini biz İbn Bibî'den öğreniyoruz. Melik Rükneddin babası öldükten sonra tahtı Sultan Gıyaseddin'in elinden almak istemiştir. Askerlerini ve adamlarını toplayan Melik Rükneddin Tokat'tan Konya'ya hareket etmiştir. Aksaray civarına geldiğinde maiyeti daha da artan Melik Rükneddin'in saflarına melik ve emirler de katılmıştır. Etrafındakileri çeşitli vaatlerle kendine bağlayan Melik Rükneddin Konya'yı kuşatmıştır. Konya halkı şehri dört ay boyunca savunmuştur. Bu sırada içlerinde ahilerin de bulunduğu şehrin ileri gelenleri toplanmış ve Sultan Gıyaseddin'e verdikleri sözü yinelemişler savunmaya devam etme kararı almışlardır. Bunun yanı sıra bazı devlet adamları iki kardeşin savaşa son vermesini istemekte idiler. Yapılan görüşmeler sonrasında anlaşmaya varılınca ahiler de anlaşmaya şahit olmuşlardır.¹⁶⁸ 1192-1196 yılında yaşanan bu olayda, ahiler Melik Rükneddin'e karşı Sultan Gıyaseddin'i desteklemişlerdir. Onların Sultan tarafından muhatap alınarak, sözlerine itibar edilen bir topluluk olduğunu bu olay göstermektedir. Bununla birlikte ahiler de verdikleri söze sonuna kadar sadık kalmışlardır. Ayrıca onlar yapılan barışa da şahitlik ederek ne kadar mühim bir kurum olduklarını göstermişlerdir.¹⁶⁹

Ahiler aynı zamanda tahta çıkma törenlerinde de bulunmuşlardır. İbn Bibî, I. İzzeddin Keykavus'un (1211-1220) karşılanma ve tahta çıkış merasiminde ahilerden de bahseder:

Sultan, birkaç gün orda oturup dinlendikten sonra başkent (dârü'l-mülk) Konya'ya hareket etti. Konya'nın efendileri (hacegân) , itibarlı kimseleri (muteberân), ileri gelenleri (ayan) ve ahileri (ihvan), müzisyenleri (mutriban) mehter takımı (nevbetiyân) ve seyyar köşklerle Obruk'a kadar karşıladılar. Büyük bir izzet, ikram, saygı ve sevgi gösterisinde bulunarak Sultan'ı şehre getirip ülke tahtına ve saltanat makamına oturtular ve üzerine şahane mücevherler saçtılar.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Gölpınarlı, 1959, 20.

¹⁶⁸ İbn Bibî, 1996, 1, 51-53.

¹⁶⁹ Koca, S. (2007). Ahilerin Türkiye Selçukluları Devrindeki Rolü. **II. Ahi Evran-ı Vefî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**. Ankara. 300.

¹⁷⁰ İbn Bibî, 1996, 1, 140.

Ahiler, Sultan I. Alâeddin Keykûbâd'ın (1220-1237) Konya'ya gelişi sırasında ona eşlik etmişlerdir:

Sabah rüzgârı postası (berid), cihan padişahının uğurlu kafilesinin (mevakib-i meymun) öncü birliklerinin (telaye) bayraklarının saçtığı misk nesiminden oluşan mektubu Aksaray mahallinden alıp, ayanların, iğdişlerin, ahilerin (ihvan) oluşturduğu bir grupla Konya başkentinde oturanların burnuna getirince Konya'dakilerin hepsi, kendi arzu ve isteklerine uyarak birer aşık gibi kalplerini doğu ve batının sultanıyla görüşme isteğine bağladı.¹⁷¹

Ahiler, Sultan I. Alâeddin Keykûbâd'a Halife'nin elçi olarak gönderdiği Sühreverdi'nin karşılanmasında da bulunmuşlardır. Kaynakta karşılama alayının tasviri şu şekildedir;

Sultan, onun –Allah ondan razı olsun- mübarek ayağının Aksaray mahruresine değdiğini öğrenince derhal emirleri onu karşılamaya çıkardı. Onun Zencirli menziline gelişiyle de Konya kadılarından, imamlardan, şeyhlerden, mutasavvıflardan, ayandan, ihvandan, fityandan oluşan bir topluluğu onu karşılamaya gönderirken onlara ona izzet ve ikramda kusur etmemelerini buyurdu.¹⁷²

İbn Bibi'nin verdiği bu bilgiler göstermektedir ki ahiler XII. yüzyılın başlarında Konya'da önemli bir mevkiî işgal etmekte idiler. Ahiler; kadılar, şeyhler ve emirler kadar devlet işlerinde itibar görmekte idiler.¹⁷³ Onların siyasi olarak etkileri Babailer İsyanı ve akabinde Köseadağ Savaşı (1243) sonrası gerçekleşen Moğol işgali ile birlikte artmış ve bütün gücüyle gün ışığına çıkmıştır.¹⁷⁴ Bu dönemde ahiler siyasi mücadelelerde taraf olmuşlardır:

(Pervane) Gizlice fitne ve karışıklıkların kaynağı olan ve bazı hallerde kavgaları yatıştırmak için kendilerinden yardım istenen Konya ahilerinin ve fityanlarının ileri gelenlerini çağırdı. Onları vaadler ve bağışlarla kendisine bağladıktan sonra Sultan'a karşı gelme ve ayaklanma konusunda onlardan yardım istedi. O zaman onlar, “Sahib, Sultan Gıyaseddin'in vasiyetine göre ülkenin hakimi ve Sultan İzzeddin'in işlerinin kefilidir. Bu durumda dine ve adalete ait önemli, önemsiz bütün işleri yeterli ve dirayetli ellerine bırakılmıştır. Ülkenin sahibi olan Sultan da onun elindedir. Sizin onunla aranıza giren ayrılık tozundan dolayı Sultan'a karşı ayaklanmaya kalkışamayız ve efendimizin nimetlerine nankörlük edemeyiz” dediler.

¹⁷¹ İbn Bibi, 1996, 1, 232.

¹⁷² İbn Bibi, 1996, 1, 249.

¹⁷³ Gordlevskiy, V. A. (2015). *Küçük Asya'da Selçuklular*. (Çev. A. İnan, Haz. T. Omorov). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 171.

¹⁷⁴ Cahen, 2011, 157; Tabakoğlu, 2015, 157.

Bütün bunlar olurken, bu hileler düşünülürken, Sultan-ı azam Aladdin'in has kölelerinden (gulamân-i has) dinde ve diyanette, cesaretle ve atılganlıkta bütün Rum memleketlerinin komutanları (server) ve su başıları (ser –leşker) arasında özel ve müstesna bir yere sahip olan Emir Şemseddin Yavtaş'ı –Allah rahmet eylesin- Pervane tehlikesine karşı yeniden Konya subaşılığına gönderdiler. Konya'nın ahilerinin ve fityanlarının hepsi onu karşıladılar. İzzet ve ikramda bulunarak şehre getirdiler. Devlet işlerinde ona yardım etmeyi görev bildiler.

Pervane bozuk düşünce metasının hemşerilerinin iyilik pazarında para etmediğini anlayınca sıkılıp gamlanmaya başladı. Oğlu, onu Sis tarafına gitmeye ve oraya sığınmaya teşvik etti. Oğlunun sözünü tuttu. Fakat bütün adamları, askerleri, hizmetçileri ve köleleri onu terk ettiler. Onları yalnız ve şaşkın bir vaziyette bıraktılar. Baba oğul pişman ve perişan bir halde bazen bir mağaraya bazen bir bahçeye sığındılar. Çünkü Melikü'l-ümera Şemseddin Yavtaş ile Konya'nın ahileri ve ileri gelenleri (ayan) yollara gözcüler koymuşlar ve onların kaçmalarına karşı tedbir almışlardı.¹⁷⁵ (1246)

Konya ahilerinin lideri Ahi Ahmed Şah Konya'nın Moğollar tarafından yağmalanmasına mani olmuştur. Kaynağa göre Mevlana'nın ölümünden sonra büyük bir ordu ile Konya kapılarına dayanan Keygatu Han rüyasında Mevlana'yı görür ve Mevlana ona "Konya bizimdir, senin Konya halkı ile ne işin var" der. Rüyanın etkisinde kalan Keygatu daha sonra kendisini ziyarete gelen Ahi Ahmed Şah'ın yanında manen Mevlana'yı görünce irkilir ve yaptığığın yanlış olduğunu anlayarak amacından vazgeçip Ahi Ahmed Şah'ı kendine baba yaptığığini söyler. Daha sonra Mevlana'ya saygısından onun varisi Sultan Veled'i ziyarete gider ve Sultan Veled, O'na Mevlevi külahı giydirir.¹⁷⁶

Ahi Ahmed Şah'ın ismi 1285 yılında Sultan III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in iki oğlu arasındaki taht mücadelesi yüzünden çıkan kargaşayı yatıştıran kişilerden biri olarak da geçer.¹⁷⁷ Sultan II. Mes'ûd'un tahta çıkması (1284-1296) ile yaşanan bu olayda, III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesi yönetimin Gıyaseddin'in iki oğlu ile Mes'ûd arasında taksim edilmesini ister ve amacını gerçekleştirmek için de Karamanoğlu Güneri Bey ve Eşrefoğlu Halil Bey'den bazı vaatlerle yardım isteyerek onları Konya'ya çağırır.¹⁷⁸ Taraflar arasındaki çatışma kadının ve ahilerin çabasıyla yatıştırılır.

¹⁷⁵ İbn Bibi, 1996, 2, 99

¹⁷⁶ Eflaki, 1989, 2, 31-34

¹⁷⁷ Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 53

¹⁷⁸ Turan, O. (2005). **Selçuklular Zamanında Türkiye**. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 605

Ahi Ahmed Şah, Sahib Kazvini'nin Konya'da çıkardığı huzursuzluklara karşı çıkmış, halk adına onunla konuşmaya gitmiştir. Halka zulmeden Sahip Kazvini'ye karşı Ahi Ahmed Şah geri adım atmamıştır.¹⁷⁹(1290)

Görüldüğü üzere ahilerin siyasi nüfuzları Moğol işgali ile birlikte artmıştır. Bunun sebeplerinden biri asayiş muhafaza edecek bir gücün bulunmaması ve ahilerin kendilerini muhafazaya mecbur kalmalarıdır.¹⁸⁰ Ahilerin asayiş sağlamadaki rolleri diğer başlıkta ele alınacaktır. Şimdi belki de ayrı bir başlık olarak değerlendirilmesi gereken ahilerle mevleviler arasındaki münasebetlere kısaca değineceğiz. Bu konuyu bu başlık altında ele almamızın sebebi bu mücadelenin siyasi nedenlerden dolayı yaşandığını düşünmemizdir.

Ahi-Mevlevi ilişkileri hakkında Mikail Bayram'ın bazı çalışmaları mevcuttur.¹⁸¹ Mikail Bayram'ın bu konuda çok ciddi iddiaları vardır. Ona göre Ahi-Mevlevi mücadelesinin nedenleri; Ahi Evran'ın şeyhi ve kayınpederi Evhadüddin Kirmani ile, Mevlana'nın şeyhi Şems'i Tebrizi arasındaki anlaşmazlık ile, Ahi Evran'ın hocası Fahrüddin-i Razi ile Mevlana'nın babası Bahaüddin Veled arasındaki ihtilafın Anadolu'da devam etmesidir.¹⁸² Bu çekişmeler Moğol işgalinden sonra daha da belirginleşmiştir. Çünkü oluşan istikrarsız ortamda güçlerini arttıran ahiler, kazandıkları güç ve servetlerle Mevlevileri gölgede bırakmaya başlamışlardı. Mevlevilerin hoşnutsuzluğu Eflaki'nin eserinde ahilerden bahsederken takındığı tavırda görülmektedir.¹⁸³ Ahiler, Alâeddin Keykubad'ı öldüren II. Gıyaseddin Keyhüsrev'e karşı oldukları için Sadeddin Köpek'i desteklemişler ve Gıyaseddin, Köpek olayını çözüme kavuşturduktan sonra ahileri hapsedmiştir.¹⁸⁴ Bu olayın yaşanmasında ahileri ihbar eden Mevlevilerin etkisi vardır.¹⁸⁵ Hatta bu olaylar sebebiyle ahiler Babailer isyanını desteklemiştir.¹⁸⁶ Ve Moğol işgali ile birlikte iktidara yakın olan

¹⁷⁹ Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 58.

¹⁸⁰ İmzasız, 2015, 102-103.

¹⁸¹ Bayram, 1986.; Bayram, 2001.; Bayram, 1978.; Bayram, 1986.; Bayram, 1991.; Bayram, 2001.; Mikail hocanın fikirlerini Halil İncalcık destekliyor. İncalcık, 2016,47-48. Ayrıca W. Lewis de eserinde Mikail Bayram'ın fikirlerinden bahseder; Lewis, W. (2010). **Mevlana Geçmiş ve Şimdi**, Doğu ve Batı. (Çev. G. Ç. Güven, H. Koyukan). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

¹⁸² Bayram, 1978, 665.

¹⁸³ Gordlevskiy, 2015, 176.

¹⁸⁴ Bayram, 1978, 664-665; Çağatay, 1982, 433.

¹⁸⁵ Bayram, 1978, 664-665.

¹⁸⁶ Bayram,1978, 664.

Mevleviler ve ona karşı gelen ahiler arasında çekişme hızla artmıştır. Konya'daki önemli Hanigahların ahilerin elinden alınıp Mevlevilere verilmesi ile başlayan gerilimi, Moğol yanlısı iktidara karşı Cimri olayında (1277) Türkmenlerin ve ahilerin hareketi desteklerken Mevlevilerin iktidarın yanında yer alması zirveye taşımıştır.¹⁸⁷

Ahiler ile Mevleviler arasında bir kutuplaşmanın yaşanması mümkün görünüyor. Çünkü her iki taraf da belirli nüfuza sahip ve bunu muhafaza etmek için bazı hareketlerde bulunmaları gerekmiş olabilir. Eflaki'nin bazı anlattıkları bütün ahiler arasında olmasa da ahiler ile Mevleviler arasında hoşnutsuzluğun olduğunu göstermektedir.¹⁸⁸ Ancak bu hizip farklı noktalara çekilmeden sadece güç yarışı olarak değerlendirilmelidir. En nihayetinde oluşan yeni siyasi koşullar iki grubu karşı karşıya getirmiş olabilir. Ancak bunu şahıslara indirgemek doğru olmaz. Bir tarafı haklı bulup diğer tarafı yermek de çok anlamlı değildir. Varlıklarını idame ettirmek için bazı tercihlerde bulunmuşlar ve bu tercihlerinin sonuçlarına katlanmışlardır. Öyle görünüyor ki bu süreci Konya'da Mevleviler daha az zarar görerek atlatmışlardır.

3.2. Ahilerin Selçuklu Payitahtı Konya'daki Askeri Faaliyetleri

Ahiler yukarıda zikredilen siyasi faaliyetlerine paralel olarak ellerinde askeri bir güç de bulundurmakta idiler. Zaten ekonomik güçlerinin yanı sıra onları etkili kılan diğer bir husus da sahip oldukları bu askeri güç idi. Bu güçlerini zaman zaman asayiş için zaman zaman ise savaşlarda kullanıyorlardı. Konya'nın önde gelen ahilerinden olan Ahi Ahmed Şah'dan Eflaki şu şekilde bahseder: "Zamanın az yetiştirdiği kişilerden, Konya'daki fütüvetdarların başı ve servet sahibi bir kişi idi; binler asker ve rindler topluluğu eli altında bulunuyordu."¹⁸⁹

Seyyah İbn Battuta ise ahilerin asayiş sağlamadaki vazifelerini şu şekilde dile getirir:

¹⁸⁷ Turan, N. S. (2006). "Selçuklu ve Osmanlı Anadolu'sunda Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Gelişim Süreci". **İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları**. 52, 163-164.

¹⁸⁸ Eflaki,1989, 1, 246, 303, 2, 232-233.; Eflaki,1989, 2, 169-171.; Eflaki,1989, 2, 169-171.; Eflaki,1989, 2, 246-250.

¹⁸⁹ Eflaki, 1989, 2, 31-34.

Onlar, Anadolu'ya yerleşmiş Türkmenlerin yaşadıkları her yerde, köy, kasaba ve şehirlerde bulunmaktadır. Şehirlerine gelen yabancıları misafir etme, onlarla ilgilenme, yiyeceklerini ve konaklayacakları yeri sağlama, onları eşkiyanın ve vurguncuların ellerinden kurtarma, şu veya bu sebeple haydutlara katılanları temizleme gibi konularda bunların eşine dünyada rastlanmaz.¹⁹⁰

Konya Ahilerinin bilinen ilk askeri faaliyetleri yukarıda zikredilen 1192-1196 tarihlerinde yaşanan taht mücadelesi sırasında olmuştur.¹⁹¹ Bu olay gösteriyor ki, Ahiler gerektiğinde taraf oldukları kişileri ve makamları savunabilecek askeri güce sahiptiler. Nakledilen olayda ahiler bu konuda son derece kendilerine güvenmektedir.

Ahiler bazen kolluk kuvveti olarak da görev yapmışlardır. Yaşanan bir karışıklık sırasında Necmeddin Tusi, Konya ahilerini silahlandırıp vezir Şemseddin İsfahani'nin evinin nöbeti ile görevlendirmiştir: "Ertesi gün Zaimü'd-dar Tusi oğlu Necmeddin, Konya ahilerini (ihvan) çağırarak onlara fityanları ile birlikte silah kuşanmalarını, Sultan'ın seçkin askerlerinden ve muhafız kölelerinden (mufarid ve gulaman-i yatak-i sultan) bir grubun da Sahib'in evinin kapısını tutmalarını buyurdu."¹⁹²(1249)

Ahiler en önemli askeri faaliyetlerini ise Cimri hadisesi ve Karamanoğulları'nın Konya'ya saldırması sonrasında gerçekleştirmişlerdir. Bu olaylar zinciri kaynaklarda şu şekilde zikredilir:

Karamanoğulları, Naib'in kendilerine boyun eğmeyeceğine ve sözlerini dinlemeyeceğine kanaat getirince piyade ve atlı kalabalık bir ordu ile şehre saldırdılar. Naib Eminateddin'in emri üzerine şehirde bulunan askerler, Cimri'nin Mehmed Beğ ve adamlarının saldırılarına karşı koymak için harekete geçtiler. Fakat asiler karşısında duramadılar. Bazıları kaçıp şehre geldiler, bazıları da oraya buraya kaçtılar. Türkmenler hendeğin kıyısına gelince Atpazarı ve Çaşnigir kapılarını ateşe verdiler. Ahilerden ve runudlardan bir grup çer çöp taşıyarak ateşe yardım ettiler. Bir saat gibi bir zamanda şehir yanıp kül oldu. Türkmenler şehre girdiler.¹⁹³[1277] Ermenek Türkleri, Naib Eminateddin ile Melikü's-sevahil Bahaeddin Muhammed'i öldürdükten sonra şehre gelerek iğdişbaşı (emirü'l-iğdişan), ileri gelenler (ayan), ahiler (ihvan) gibi bütün itibarlı kimseleri Cimri'nin saltanatına bağlanma ve ona biat

¹⁹⁰ İbn Battuta, 2016, 275.; Ahilerin huzuru kaçıran kişilere karşı faaliyetleri hakkında Muallim Cevdet'in oldukça ilginç bir yorumu vardır. İbn Battuta'nın verdiği bilgileri dayanak göstererek –yukarıda nakledilen bilgiler- ahilerin yaptığını Bâtınilerin faaliyetleri ile kıyaslamış, onları bir "gizli komite" ve "fedâilik" teşkilatı olarak değerlendirmiştir; Muallim Cevdet, 2015, 134.

¹⁹¹ İbn Bibi, 1996, 1, 51-53.

¹⁹² İbn Bibi, 1996, 2, 118.

¹⁹³ İbn Bibi, 1996, 2, 205.

etme konusunda yemin etmeye zorladılar. Şehir halkı can korkusundan yemin etti.¹⁹⁴

Karaman, Eşref ve Menteşe Türklerinden 10 bin kişiye yakın bir ordu Konya yakınlarına indi. Sultan Gıyâseddin'in Naibi, Melik-i Sevâhil, Emîr-ü'l-Egâdişe Fahreddin, Konya Reîsi, Ahîler (Ahîyân) ve ileri gelenler (muteberân) Nâib Emîneddin [Mikâil]'in huzuruna giderek: "Kartay'la beraber gidelim, savaşalım!" dediler. Nâib Emîneddin: "Niçin onlarla beraber gidelim?" diyerek iltifat etmedi ve onları aşağıladı. Türkler kale kapısını ateşe vererek şehri aldılar ve yağmaladılar. Bu olay 8 Zilhicce 677 Perşembe günü oldu.¹⁹⁵

Selçuklu tarihinin en önemli iki kaynağında yer alan bu bilgiler, birbiri ile çelişmektedir. İbn Bibi'ye göre ahiler şehrin alınmasına katkıda bulunurken, Anonim'e göre ahiler şehri savunmaya yardımcı olmak istemişler ancak aşağılanmışlardır. İbn Bibi'nin bu sözleri, resmi çevrelerin onlar hakkındaki güvensizliklerinin bir ifadesi olabilir.¹⁹⁶ İbn Bibi, ahiler hakkında benzer bir ifadeyi bir önceki başlıkta ele alınan Pervane hadisesini aktarırken de kullanır: "Fitne ve karışıklıkların kaynağı olan ve bazı hallerde kavgaları yatıştırmak için kendilerinden yardım istenen Konya ahilerinin ve fityanlarının."¹⁹⁷ Kaynaklardaki bu ihtilaf yazarların mensubiyetinden veya iktidarla olan ilişkilerinden kaynaklanıyor olabilir.¹⁹⁸

Konya'yı kurtarmak için Sultan Gıyâseddin Moğol ordusuyla birlikte harekete geçince, Karamanoğulları Konya'yı boşaltıp geri çekildiler. 1279'da Sultan'ın Kayseri'ye gitmesini fırsat bilen Karamanoğulları ve Siyavuş (Cimri) tekrar Konya'ya saldırdı.¹⁹⁹ Bu saldırıyı savuşturmada ahilerin de etkisi büyük olmuştur:

Konya ayarı ve ahileri o davranıştan cesaret alarak savaşla, savunmayla ve karşı koymayla ilgili hiçbir şeyi ihmal etmediler. O durum karşısında ümitsizliğe bıkkınlığa düşen asiler, büyük bir kin ve nefretle baltaları ellerine alıp Konya'nın bütün bahçelerini yerle bir ettiler. Sarayları, köşkleri, mamur yerleri ateşe verdiler. Beldelere ve şehirlere yapılabilecek her türlü kötülüğü yaptılar. Sonunda Konya

¹⁹⁴ İbn Bibi, 1996, 2, 209.

¹⁹⁵ Târih-i Âl-i Selçuk, 50.

¹⁹⁶ Cahen, 1986, 597.

¹⁹⁷ İbn Bibi, 1996, 2, 99.

¹⁹⁸ Önemli bir Selçuklu tarihi kaynağı olan El Veledüşşefik'de de Ahi Terkos hakkında birbiriyle çelişen bilgiler mevcuttur. Niğdeli Kadı Ahmed, 2015, 1, 349, 407.

¹⁹⁹ Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 50.

halkını kuşatmaktan amaçlarına ulaşamayacaklarını anlayınca hüsrana uğramış olarak Ermenistan vilayetine geri döndüler.²⁰⁰

Oğullar (peserân) [Karaman oğulları] Sultan ve Sâhib'in çıktığını duyunca, asker toplayarak Konya önlerine geldiler. Emîru'l-Egâdişe Fahreddin, Ahîler ve ileri gelenler (bozorgân) hepsi birleşerek kapıları kapattılar. Bir tarafta Ahî Hamid, diğer tarafta Ahî Ahmed Şâh vardı. Emîru'l-Egâdişe Fahreddin, kale kapısı üzerine mancınık ve arrâde gibi savaş aletlerini hazırlattı. Türkler dört bir yandan saldırdılar. Büyük bir kuşatma oldu. Her iki taraftan çok insan (halâyık) öldü. Bu kuşatma 678 yılı Safer ayında Perşembe günü (Haziran 1279) oldu. Şehir çok daraldı. Hileyle birkaç kişiyi Kaymaz Geçidi'ne (gerîve-i Kaymâs) göndererek ateş yaktırdılar. Şehirde de naralar attılar. "Sultan ve Sâhib geldi!" diye gürültü (gulgule) çıkardılar. Türkler şehri bırakıp kaçtı. Sonra bir casus gönderip bunun bir hile olduğunu, üstelik de Sultan'ın Kayseri'de ve Pervâne hadisesinin tesiriyle çaresizlik içinde bulunduğunu öğrendiler. Türkler, üçüncü kez Konya üzerine yürüyerek şehri kuşattılar. Hiçbir şekilde zafer elde edemediler. Bahçeleri harap etmeğe, ağaçları kesmeye ve evleri yakmaya başladılar. Bu kuşatma 19 Cemâziyülevvel 677'de oldu.²⁰¹

Ahilerin savunmadaki katkıları her iki kaynakta da zikredilmiştir. İlk kuşatma sırasında ahilerin tutumlarını farklı yansıtan İbn Bibi ikinci kuşatmada ahilerin tutumları hususunda Anonim ile ağız birliği ediyor. İbn Bibi'nin bu tutumunu anlamak zor, çünkü ileride nakledileceği üzere ahiler Türkmenlerle işbirliği yapıp devlete karşı gelmiyorlar, kaldı ki 1292'de Karamanoğulları Konya'yı ele geçirince ahileri katletmiştir.²⁰² Ama ahilerin bu iki olayda tutumlarının farklı olabileceği de göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur.

Konya kuşatması başarısız olunca kaçanların yakalanması için görevlendirilenler arasında ahiler de mevcuttur:

Muvazzaf ve paralı askerlerden (leşker-i kadim u cerahur), Konya ahilerinden ve fityanlarından, şehrin piyadelerinden toplanan kalabalık bir grupla Göhürge ile Sahib Divan'ın –Allah başarılarını artırsın- Sultan'ın ve Sahib'in yanına bıraktıkları Moğol askerlerinden bir grupla o rezillerin kökünü kazımak için harekete geçtiler. Mut ovasına (İçel) vardıkları zaman 50 Moğol ile 50 Müslümanı öncü birlik (karavul) olarak önden gönderdiler.²⁰³

²⁰⁰ İbn Bibi, 1996, 2, 213.

²⁰¹ Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 50-51.

²⁰² Cahen, 2011, 330-331.; Cahen, 1986, 597.

²⁰³ İbn Bibi, 1996, 2, 215.

Keygatu'nun hanlık makamına geçerek (1291-1295) Anadolu'dan ayrılmasından sonra Karamanoğulları tekrar Konya'ya yürüdü. Bu harekâta karşı şehri savunanlar arasında yine ahiler de vardı:

Aniden, Halil Bahadır'ın büyük bir orduyla Konya'ya doğru geldiği haberini verdiler. Ortalık karıştı. Ahîler ve büyükler, Hâkim Celâleddin'in huzurunda toplandılar. İzzeddin Hâs Balabân: "Orduyla karşısına çıkalım!" dedi. Büyükler, "Doğru olan, şehri savunmamızdır. Zira Sultan, Türklerle meşgul. Bize yardım edecek durumda değil!" dediler. Kale kapılarını tahkim edip, surları onardılar.

Halil Bahadır, Türklerle hücumla geçti. Büyük yağma yapıp, şehri kuşatma altına aldı. Şaban ayının 2'sinde (31 Temmuz 1291) gençler, kapıyı açıp Türklere saldırdılar. Önce onlar Türkleri püskürttüler. Sonra Türkler şehirlileri araya aldılar Konya serverlerinden pek çoğunu öldürdüler. Geri kalanları şehir kapısına kadar sürdüler. Onlara karşı kapıları kapattılar. [Bunun üzerine Türkler] Şehir kapısını ateşe verdiler. Şehri aldılar. Türklerin hepsi kale içine girdiler. Üç gün boyunca şehri yağmaladılar.

O sırada ansızın Sultan'ın Moğol ordusuyla geldiği ve Keygâtû'nun Argun'un yerine geçtiği haberi ulaştı. Konya ordusu harekete geçerek kale içinden, "40 tane Moğol elçisi geldi!" diye naralar attılar. Bu yüzden Türkler, orada kalamayarak şehri bırakıp kaçtılar. Kısa süreliğine, Sultan'ın hattı sayesinde fitne yatıştı. Türkler yerlerinden kımıldayamadılar.²⁰⁴

Konya ahileri yeri geldiğinde şehrin savunmasında bizzat görev almışlardır. Onların bu askeri faaliyetleri, bu kurumun sadece ekonomik özelliklere sahip olmadığını gösterir. Ahiler üstlendikleri bu askeri vazifelerle "alp" özelliklerini ortaya koymuşlardır.

3.3. Ahilerin Selçuklu Payitahtı Konya'daki Ekonomik Faaliyetleri

Ahilerin siyasi ve askeri faaliyetlerinin yanı sıra Konya'daki ekonomik hayata da etkileri mevcuttu. XII. yüzyılın başından itibaren Anadolu'da Türk hâkimiyetinin güçlenmesiyle birlikte ekonomik hayatta da bir canlanma başlamıştır. Bu canlanma fetihlerle birlikte Sultan Alâeddin Keykubad zamanında zirveye ulaşmış ve Anadolu'da birçok şehir canlı bir ticaret ve ekonomik merkez haline gelmiştir. Selçuklular, ticari hayatı canlandırmak için Anadolu'nun her yerine Kervan-saraylar yaptırmışlardır.

Selçuklu Anadolu'sunda şehirlerdeki iktisadi hayatın iki önemli unsuru mevcuttu: Tüccarlar ve Sanatkarlar. Sanat erbabı yani "esnaf" ve onların oluşturdukları topluluklar

²⁰⁴ Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 64.

şehir iktisadının en ehemmiyetli unsuru idi.²⁰⁵ Ortaçağ şehirlerinde hayati rol oynayan bu teşkilat şüphesiz Ahilik Teşkilatı idi. Ahilerin amacı; san'at erbabını müşterek bir iş ahlakı ve disiplini altında topluca muhafaza etmek; göreneğe hakkını tanımak; zaruret olmadıkça iş güç ve sanat değiştirmemek; düşkünün gözetip kollamak; dışarıya doğru kapanıp beraberce savunmak.²⁰⁶

Ahiler, şehirlerde sanayi, iktisadi ve ticari bütün faaliyetleri tanzim ediyorlardı.²⁰⁷ Ahiler, şehirlerde üretimi ellerinde bulunduruyorlar ve mali bozukluklara karşı tepki gösteriyor, yönetimin başında bulunanların halka karşı tutumlarında denge görevi görüyorlardı.²⁰⁸ Yalnız şehirlerde değil köylerde de faaliyet gösteren ahiler, muhtelif meslek erbablarını açık veya kapalı çarşılarında ve hanlarda bir araya getirmişler ve şehir ekonomisinde önemli bir yere gelmişlerdir. Bu kurumun hızla gelişmesinin sebebi şahsi ve mülki ehemmiyetlerini koruma isteği ve refahın getirdiği bir ortamda ortaya çıkan muhtelif ihtisas isteyen yapı işlerinin artması durumunun sanatkârları bir araya getirmesi idi.²⁰⁹

Mesleki bir dayanışma içerisinde olan ahiler, açık veya kapalı çarşılarındaki dükkânlarında çalışıyorlardı. Altun-apa vakfiyesinden öğreniyoruz ki sadece bu vakfa ait yaklaşık 40 dükkân bulunuyordu.²¹⁰

Bütün Ortaçağ şehirlerinde olduğu gibi Konya'da da ekonomik hayatın merkezi çarşılarıdır. Konya'da bulunan çarşıların bazıları şunlardır: "At-pazarı, Attarlar-pazarı, Buğday-pazarı, Kasaplar, Kavaflar, Külahçılar, Kuyumcular, Odun-pazarı, Pamukçular, Şekerciler, Aşçılar, Başmakçılar, Bıçakçılar, Demirciler, Helvacılar, Saraçlar, Terziler ve Koyun-pazarı".²¹¹ Bu çarşılarında bulunan sanat erbabları ise şunlardır: "Aşçı, Attar, Bakırcı, Bakkal, Bânî, Berber, Bezzaz, Boyacı, Canbaz, Cendrecî, Debbağ, Dellak, Demirci, Dokumacı, Dülger, Ekmekçi, Hallac, Helvacı, Kâğıtçı, Kasap, Kuyumcu, Marangoz, Mimar,

²⁰⁵ Ülgener, 2006, 33.

²⁰⁶ Ülgener, 2006, 35-36.

²⁰⁷ Turan, 2014, 249.

²⁰⁸ Tabakoğlu, 2015, 155; Köymen, M. A. (1986). "Türkiye Selçukluları Devleti'nin Ekonomik Politikası". **Bülten**. L(198). 617.; Yalçın, A. (1979). **Türkiye İktisat Tarihi**. Ankara: Ayyıldız Matbaası .27.

²⁰⁹ Gordlevskiy, 2015, 62.

²¹⁰ Turan, 1947, 204.

²¹¹ Baykara, 1985, 58.

Nakkaş, Nalbant, Natur, Neccar, Örücü, Saka, Saraç, Tâcir, Terzi, Yazmacı, Çömlekçi, Destici, Halıcı, Hattat, Hoşabıcı, Keçeci, Meyhaneci, Mezartaşçı, Mücellit, Oymacı, Rahleci, Tespihçi, Tuzcu ”.²¹² Görüldüğü gibi hayat için gerekli olan hemen hemen her şeyi sağlayabilecek meslek erbabının hepsi Konya’da mevcuttu. Mesleki ahlakları gereği dayanışmacı bir tutum içerisinde idiler. Yaptıkları üretim faaliyetlerinin yanında onlar ücretlerin belirlenmesi; mal cinslerinin, standartlarının ve fiyatlarının tespitini de yapıyorlardı.²¹³

Esnaf teşkilatının içerisine ilk giren kişiye çırak veya yiğit denirdi. Teşkilata giren gençler çeşitli meslek erbabının gözetiminde kendilerini geliştirirler icra edecekleri mesleğin inceliklerini öğrenirlerdi. Çırak mesleğinde elde ettiği maharetlerle kalfa olur, daha sonra ise ustalık alırdı. Tabi ki bu merhaleleri ustaların yaptığı ölçme değerlendirme sonucu onların verdiği icazet ile geçerdi.

Türkistan’dan gelen sanatkâr ve tüccar Türklerin yerli tüccar ve sanatkârlar karşısında tutunmasını sağlayan ahiliğin, ayinler ve ritüeller bakımından tasavvufla yakın ilişkisi bulunsa da, ahilik tasavvufun tersine, kişilerin zaviyede oturup sadece zikirle meşgul olmasını hoş görmeyip herkesin bir iş sahibi olması ve çalışması gerektiğini vurgulamıştır.²¹⁴

Türkler Anadolu’ya gelmeden önce de sınaî tecrübeye sahip bulunmakta idiler. Özellikle dokuma sanayii oldukça gelişmişti. Semerkant’ın gümüş işleri, Taşkent’in eğer takımları çok makbul idi. Fergana, Ilak ve Şalcı’da altın, gümüş ve kıymetli taşlar çıkarılıyor; petrol ve maden kömürü enerji hammadde olarak kullanılıyordu. Türkler bu tecrübe birikimlerini Anadolu’ya aktarmışlardır.²¹⁵ Anadolu’da üretilen deri ve dokuma sanayi ürünleri dış pazarlarda yüksek talep görmüşler ve aranan mallar haline gelmişlerdi.

Anadolu’daki refahın ve düzenin bozulduğu Moğol işgali ile başlayan dönemde ticaretin zarar görmesi doğal olarak ekonomiyi de etkiledi. Moğol işgali köy ve şehir halkı için ağır bir vergi yükü getirdi. Halk bu zorlukların altından kalkmak için çare olarak hep

²¹² Baykara, 1985, 59-60.

²¹³ Tabakoğlu, 2015, 170-175.

²¹⁴ Gölpınarlı, 1969, 133.

²¹⁵ Tabakoğlu, 2015, 169.

ahileri gördü. Ahiler zaman zaman yönetim ile halk arasında aracı oldular. Moğol işgali ile birlikte Türkistan ile Anadolu tek bir hâkimiyet altında birleştirildiği için ticari faaliyetlerin arttığı söylenebilir.²¹⁶ Gerçekten de Moğollar her ne kadar düzen bozan bir tutum içinde olsalar da sırf “haracını” almak için ticaret yollarına önem vermişlerdir. Bu durum ticari hayatı canlandırmıştır, ancak bu Anadolu’da ticaretle uğraşan kişileri kapsamıştır sadece. Halk vergiler altında ezilmiştir.

XIII. yüzyılın ortasından itibaren başlayan çalkantılı dönemde Anadolu’da ekonomik hayatta inişler çıkışlar yaşanmış, siyasi istikrarsızlık ahilerin şehirlerdeki pozisyonlarını güçlendirmiştir. Ahiler bu süreçte kurdukları vakıflarla halka hizmet etmişler, ellerinde bulundurdukları ekonomik gücü bu yönde kullanmışlardır. Dönemi anlatan Eflaki Dede eserinde Konya’nın önde gelen ahilerinden olan Ahi Ahmed Şah’tan “Zamanın az yetiştirdiği kişilerden, Konya’daki fütüvvetdarların başı ve servet sahibi bir kişi idi; binlerce asker ve rindler topluluğu eli altında bulunurdu” diye bahseder.²¹⁷ Ahiler ellerinde bulundurdukları ekonomik güce paralel olarak siyasi ve askeri nüfuz da elde etmişlerdi.

İlk dönem Osmanlı kayıtlarından elde ettiğimiz bilgiler de ahilerin Konya’daki ekonomik hayata katkılarının uzun yıllar devam ettiğini göstermektedir. Haydar Han Vakfına gelir getiren akarlardan biri olan Ahi Murad Hamamı²¹⁸, Ahi Hoca Ali Vakfı²¹⁹, Ahi Cahken Zaviyesi²²⁰ ve Ahi Ali Vakfı²²¹ bize göstermektedir ki ahiler ellerinde bulundurdukları ekonomik güçleri ile Konya’da uzun yıllar halka hizmet edecek eserler bırakmışlardır.

3.4. Ahilerin Selçuklu Payitahtı Konya’daki Sosyo-Kültürel Faaliyetleri

Sülemi, Ahiliğin temel prensiplerini belirleyen fütüvveti: “Allah’ın emirlerine uyma, güzel ibadet, her kötülüğü bırakma, zahiren ve batınen, gizli ve açık ahlakın en güzeline sarılma” olarak tanımlar.²²² Burgazi, fütüvvet ehlini “yiğit,ahi,şeyh” olarak üçe ayırır.

²¹⁶ Tarım, 1938, 136.

²¹⁷ Eflaki, 1989, 2, 31-34.

²¹⁸ TK,564,vr.18b, vr.19a.; Tıbk.387,vr.33, vr. 34.

²¹⁹ TK,564,vr.19a.

²²⁰ TK,564,vr.21b.; Erdoğan, 2003, 105.

²²¹ TK,564,vr.38b.; Erdoğan, 2003, 105.;Tıbk.387,vr.36.

²²² Sülemi,1977, 24.

Yiğitlik yola girmek, ahilik yol yürümek, şeyhlik de menzile varmaktır.²²³ Terbiyeye, önce bir yiğit gerektir. Yiğit onu kötülüklerden korur ve yetiştirip ahisine götürür. Ahi ona edep erkân öğretip şeyhe ulaştırır, şeyh ise onu Tanrıya vasıl eder.²²⁴ Temel prensiplerini fütüvvetin belirlediği Ahiliğin; siyasi, askeri ve ekonomik etkilerinin yanı sıra sosyo-kültürel etkileri de mevcuttur.

Her şeyden önce Ahilik, fütüvvetle alakalı olarak tasavvufi öğretilerle iç içe olsa da özellikle dünya hayatına bakış konusunda ondan ayrılır. Ahiler zaviyelerde oturup riyazetle, zikirle uğraşmayı, vakıf malını yemeyi hoş görmemişler herkesin çalışmasını, elinin emeğiyle geçinmesini temel ilke edinmişlerdir.²²⁵ Aslında miskinliği telkin eden öğretiler, kâfirlere karşı harbeden mücahit Türk sufileri arasında değil, tekkelerde sakin bir hayat süren Arap ve Acem mutasavvıfları arasında mevcuttu.²²⁶ Elbette ahiler açtıkları zaviyelerle memleketin imar ve iskânı ile ilgilenirken dini propaganda da yapmışlardır.²²⁷ Ancak onlar kesinlikle dünya işlerinden el çekmeyi değil çalışmayı ve yardımlaşmayı telkin etmişlerdir. Bununla birlikte, mutad iş saatlerinden fazla çalışarak “yaran payına sarkmak” yasaklanmıştır.²²⁸ Böylelikle, maddi alemle ferdin vicdanı arasına bir mesafe koyularak, toplumun maddi eşyaya olan bağlılığı en aza indirgenmeye çalışılmıştır. Kişi, her zaman itidalli olmaya davet edilmiş, ne dünya işinden tamamen el çektirilmiş ne de dünya işlerine kendisini kaptırmasına izin verilmiştir.

Ortaçağ Türkiye’sinde kervansaraylar, zaviyeler, hanegahlar ve imaretlerin yanısıra ahilerin tekke ve zaviyeleri de büyük bir milli, dini ve insani hizmet ifa etmişlerdir.²²⁹ İbn Battuta ahilerin bu hizmetlerini şu sözlerle ifade eder: “Ahi, gücü ölçüsünde geleni gideni ağırlar, giydirir, misafirin altına binek verir.”²³⁰

Ahiler sosyo-kültürel sorumluluklar üstlenmişler, şehirlerde ve köylerde toplumsal değerlerin oluşmasında son derece etkili olmuşlardır. Onların açtıkları zaviyelerde, Türkçe

²²³ Gölpınarlı, 1959, 16.

²²⁴ Gölpınarlı, 1959, 13.

²²⁵ Gölpınarlı, 1969, 133.

²²⁶ Babinger - Köprülü, 1996, 63.

²²⁷ Barkan, Ö. L. (2002). “Osmanlı İmparatorluğu’nda Kolonizatör Türk dervişleri”. **Türkler**. Ankara:Yeni Türkiye Yayınları. 9. 140

²²⁸ Ülgener, 2006, 99.

²²⁹ Turan, 1980, 186-187.

²³⁰ İbn Battuta, 2016, 285.

fütüvvetnameler ve Kur'an okunur; musiki eşliğinde raks edilir; tarih ve tasavvufun yanı sıra Türkçe, Arapça ve Farsça öğretilip edebiyat talimi yapılırdı.²³¹ Ahi zaviyeleri çok sayıda okuma yazma bilmeyen esnafa okuma yazma öğretmiş, bir eğitim kurumu olarak faaliyet göstermişlerdir.²³²

Ahiler usta-çırak hiyerarşisi içerisinde gündüzleri dükkânlarında mesleki eğitim verip, akşamları tekke ve zaviyelerde sohbet şeklinde ahlak ve felsefe eğitimi yapmışlardır.²³³ Adap ve erkân üzerine kurulu bu eğitimlerin yanı sıra spor faaliyetlerine de önem verilmiş cirit, güreş ve kılıç-kalkan oyunları gibi fiziken insanı zinde tutacak sporlar yapılmıştır.²³⁴

Ahiliğin oluşturduğu dayanışma ve geleneksel iş-sanat anlayışı Ortaçağ Türkiye'sinde kişilerin davranış ve zihniyet dünyasını etkilemiştir.²³⁵ Bir sanat ve meslek topluluğu olmakla beraber ahiler, dini ve içtimai kıymetleri de bünyelerinde birleştirmişlerdir. Bu sayede, dönemin siyasi ve içtimai çalkantılarının oluşturduğu dağınık hayat şekillerinden kapalı meslek kadrolarına geçişi gerçekleştirmişler, kapalı bir cemaat dünyası oluşturarak varlıklarını korumuşlardır.²³⁶ Birbirini kollamak ve yardımlaşmak, dış tehlikeye karşı bir topluluk gayretiyle beraberce savunmak, kendilerine sığınanlara, başka bir dinden ve toplumdan olsa bile kapılarını açmak ahilerin sahip olduğu iktisadi mülahazalarından ziyade çok daha derinlere inen ruh ve zihniyetin tezahürüdür.²³⁷

Ahilik XII. ve XIII. asırların harp, isyan ve istila dalgaları arasında dinlendirici, huzur ve emniyet verici bir kurum olmuş; ahi zaviyelerinde fertler arasında sıcak ve samimi bir topluluk ruhu tecessüm etmiştir. Ahilerin iktisadi fonksiyonları belirgin bir şekilde bu sosyal fonksiyonlarının arkasında kalmıştır. Aynı zamanda topluluk şuuru ve korunma ihtiyacı onlara mücadelecı bir ruh ve karakter kazandırmıştır.²³⁸

²³¹ Ergin, 1995, 1, 518.

²³² Ergin, 1995, 1, 519.

²³³ Bayram, S. (1994). "Ahîlik ve Bir Ahî Şeceresi". **Belleten**. LVIII(222) .300.

²³⁴ Bayram, 1994, 300.

²³⁵ Ülgener, 2006, 4-5.

²³⁶ Ülgener, 2006, 64-65.

²³⁷ Ülgener, 2006, 66.

²³⁸ Ülgener, 2006, 66-67.

Ahiler, göçebelik hayatını terk edip, şehirlerde ikamet etmek isteyenlere meslek sahibi olmalarında ve kendiışlerini kurmalarında da rehberlik etmişlerdir.²³⁹ Ahiler, Anadolu'nun her yerinde kurdukları tekke ve zaviyelerle Anadolu'ya göç eden Türkler için hayatı daha anlamlı ve kolay kılmışlar, böylelikle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması safhasında önemli bir görev ifa etmişlerdir.²⁴⁰

Ahiler bu özellikler ile Konya'da toplumsal hayata etki etmişlerdir. Anonim Selçukname'ye göre dönemin önde gelen ahilerinden olan Ahi Ahmed Şah, Sahib Kazvini'nin Konya'da çıkardığı karışıklıklara karşı çıkmış, halk adına onunla konuşmaya gitmiştir. Halka zulmeden Sahib Kazvini'ye karşı Ahi Ahmed Şah geri adım atmamıştır.²⁴¹ Halk tarafından çok sevilen Ahi Ahmed Şah'ın 1294 yılında ölen kardeşinin cenazesine 15 bine yakın kişi başları açık bir şekilde katılmış, 40 gün boyunca yas tutulmuş ve dükkânlar kapanmıştır.²⁴²

Ünlü seyyah İbn Battuta Anadolu'yu gezerken birçok zaviyede konaklamıştır. Bu zaviyelerin birçoğu Ahi zaviyesidir.²⁴³ Konya'yı ziyareti sırasında da bir ahi zaviyesinde kalmıştır:

Kûnya (:Konya) büyük ve güzel bir şehir. Meyvesi boldur. Sayısız nehir ve çayları, eşsiz bahçeleri var. Burada daha önce bahsettiğimiz kamuruddîn denilen kayısı türü yetiştirilir, Mısır ve Suriye'ye ihraç edilir. Şehrin caddeleri geniş, çarşıları da muntazam ve şirin. Her zanaatın erbabı çarşıda belirli bir yere toplanmıştır. Buranın büyük İskender tarafından kurulduğuna dair söylentiler var. Şimdi Karamanoğlu Sultan Bedreddin'e ait şehirlerden biridir. Bu hükümdarlardan ileride bahsedeceğiz. Topraklarının Irak hükümdarlarının ülkesine yakın olması, zaman zaman onun hâkimiyeti altına girmesine sebep olmuştur. Bu şehirde kendisi de ahi yiğitlerinden olan ve büyük bir tekkenin postnişinliğini yapan İbn Kalemşâh adlı belde kadısının dergâhında konakladık. Bu adamın kalabalık bir öğrenci topluluğu vardır. Onlar "Fütüvvet"te kendilerini müminlerin emiri Ali b.Ebû Tâlib'e dayandırırılar. (Bu silsile, tarikat kütüklerinde mevcuttur.) Allah ondan razı olsun. Sufiler nasıl hırka giyme töresine sahipse bunlar da şalvar giymektedirler.²⁴⁴

²³⁹ Koca,1997, 25; Kaya, 2006, 187.

²⁴⁰ Fiğlalı, E. R. (1994). **Türkiye'de Alevilik Bektaşilik**. Ankara: Selçuk Yayınları.116.; Güllülü, 1977, 24.

²⁴¹ Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 58.

²⁴² Târih-i Âl-i Selçuk, 2014, 68.

²⁴³ EK-1

²⁴⁴ İbn Battuta, 2016, 282.

İlk dönem Osmanlı kayıtlarından elde ettiğimiz bilgiler ahilerin Konya'daki sosyo-kültürel hayata katkılarının uzun yıllar devam ettiğini göstermektedir. Haydar Han Vakfı'na gelir getiren akarlardan biri olan Ahi Murad Hamamı²⁴⁵, Ahi Hoca Ali Vakfı²⁴⁶, Ahi Cahken Zaviyesi²⁴⁷ ve Ahi Ali Vakfı²⁴⁸ bize göstermektedir ki ahiler Konya'da uzun yıllar halka hizmet edecek eserler bırakmışlardır.

²⁴⁵ TK. 564, vr.18b, vr.19a.; Tıbk.387, vr.33, vr.34.

²⁴⁶ TK. 564, vr.19a.

²⁴⁷ TK. 564, vr.21b.; Erdoğan, 2003, 105.

²⁴⁸ TK. 564, vr.38b.; Erdoğan, 2003, 105.; Tıbk.387, vr.36.

SONUÇ

Ahiliğin kökeni meselesi hem etimolojik hem de tarihsel yönden incelendiği zaman kesin bir sonuca ulaşılamaz. Bizim için bu kurumun kökeni değil, bu topraklarda bulunduğu anlam önemlidir. Ahilik, Türk idaresi altındaki Anadolu’da yeni bir şekil ve anlam kazanan bir kurumdur. Ahilik kurumu Türk-İslam kültür ve medeniyeti içerisinde önemli bir yere sahiptir. Onun bu önemi, üstlendiği tarihsel sorumluluklardan ileri gelir. O, XII. yüzyılın sonlarından itibaren Anadolu’da toplumsal hayata önemli katkılar yapmıştır.

Ahilik, Halife Nâsır Lidinillah’ın fütüvveti kontrol altına almasından önce de Anadolu’da mevcut bir kurumdu. İbn Bibi’nin 1192-96 arasındaki taht mücadelesinde ahilerden bahsetmesi gösteriyor ki Konya’da ahiler iktidar tarafından muhatap alınacak kadar kuvvetli idi. Böylesi mevkii elde etmek ve güçlenmek için daha önce teşkilatlanmalarını sağlamaları gerekmektedir. Bu da gösterir ki Ahilik, Selçukluların Konya’yı fethinden(1073) hemen sonra kurulmaya başlamıştır. Ahiler I. İzzettin Keykavus’un fütüvvet şalvarını giyerek bu teşkilata girdiği tarihten önce Konya’da faal durumda idiler. Konya’nın fethinden itibaren şekillenen Ahilik, fütüvvetin siyasallaşmasına paralel olarak daha fazla ön plana çıkmıştır. Halife Nâsır Lidinillah, fütüvvet kurumunu idaresi altına alarak gücünü ve etkinliğini arttırmak istemişti. I. İzzeddin Keykavus da bu kuruma girerek Ahiliği kontrol altına alıp otoritesini güçlendirmek istemiş olabilir. Ancak bu Ahiliğin bu dönemde kurulduğu anlamına gelmez.

Ahi Evran, bu teşkilatın kurucusudur demek doğru olmaz. Anadolu’ya geldiği tarihlerde bu teşkilat zaten mevcut idi. Ancak o, bu teşkilatı hiç olmadığı kadar canlandırmıştır. Ahi Evran hakkındaki bilgilerimiz son derece kısıtlıdır. Menkıbevi anlatımlar Ahi Evran’ın ismi de dâhil hayatı hakkında maalesef yeterince bilgi içermemektedir.

Moğol istilasıyla başlayan kargaşa yıllarında halkı daima itidalli tutmak, gerektiğinde Moğol yöneticilerinin taşkınlıklarına karşı gelip halkı korumak ahilerin görevi olmuştur. Yeri geldiğinde siyasi olaylar içerisinde yer almışlar yeri geldiğinde şehri korumuşlardır. Bu hareketlerinin amacı, bulundukları yerlerde halkı korumak gibi sosyal bir amaç taşımakla

birlikte varlıklarını korumak gibi bir anlam da taşımakta idi. Çünkü içlerinde bulundukları toplumun korunması demek sahip oldukları siyasi, ekonomik ve sosyal statülerinin korunması demektir. Moğol işgali halk için zulüm getirirken tabî ki ahiler de bundan etkilenmiş, onların yönetiminde de kendi çıkarlarını korumak istemişlerdir.

Ahilerin, Anadolu'ya göç eden Türklerin yeni hayatlarına uyum sağlamaları için yaptıkları hizmet eşsizdir. Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar teşkilatlarını yayan ahiler, konar-göçer Türkmenlerin bu topraklarda tutunmalarını sağlamışlar, yerli unsurlara karşı onları korumuşlardır. Böylelikle, Anadolu hızla Türkleşmiştir.

Şehir ekonomisini kontrol altında tutan ahiler, mesleki eğitim hizmeti de vermişlerdir. Kişilere bir meslek kazandırırken onları ahlaki olarak da eğitime tabi tutmuşlardır. Ahiler, ahlaklı olmayı ve dürüst olmayı ilke edinmişlerdir. Onlar, esnafın dönemin olumsuz şartlarından etkilenmesini engellemeye çalışmışlardır.

Selçuklu başkenti Konya'da oldukça faal olan ahiler, 1243 Köseadağ Savaşı sonrası Moğolların şehri ele geçirmesiyle birlikte daha fazla siyasi ve toplumsal olaylara müdahil olmuşlardır. Onların bu tutumları, zaman içerisinde Moğol iktidarı ile çatışmalarına sebep olmuş ve Konya'daki varlıkları tehdit edilmiştir. Kaynaklarda bu gerginlik hakkında yeterince açık ve net bilgiler mevcut değildir. Ahiler hakkındaki bazı bilgiler çelişkili olmakla beraber ahilerin tutumları da zaman zaman değişmiştir. Bu dönemde yaşanan mücadeleleri şahıslar üzerinden değerlendirmemek gerekir. Ahileri her zaman meşru iktidara bağlı bir kurum olarak tanımlamak ne kadar yanlışsa onları iktidarla sürekli çatışma halinde olan bir kurum olarak tanımlamak da yanlıştır. Onlar Moğollara ve Karamanoğullarına karşı tutumlarını zaman zaman değiştirmişlerdir. Şu da bir gerçek ki, çok büyük olmamakla birlikte ahi-mevlevi mücadelesi söz konusu olabilir. Ancak bu şahıslarla ilgili olmayıp bizce dönemin şartlarına bağlıdır. Moğol istilasıyla başlayan kargaşa ortamında her iki topluluk da kendini korumak istemiş ve farklı siyasi tercihlerde bulunmuştur.

Bugün ahilik dendiği zaman Kırşehir, Kayseri ve Ankara gibi şehirler akla gelirken Konya arka planda kalmaktadır. Bu durumun sebebi ahilerin Moğollarla olan ilişkisi

olabilir. Çünkü Selçuklunun son dönemlerinde bazı siyasi olaylar sonrasında ahiler şehirden uzaklaştırılmıştır. Oysa ana kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre ahilerin dönemin başkentinde aktif olduğu görülmektedir. Hatta Konya'daki ahi varlığı ilk Osmanlı arşiv kayıtlarına da yansımıştır. Çalışmamız da genel anlamı itibariyle ahilerin Konya'daki varlığını gösterir mahiyettedir.

KAYNAKÇA

387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530). Dizin ve Tıpkıbasım. 1996. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. Ankara.

Ahmed Refik. (2015). “Ankara Ahilerine Dair”. **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 151-155.

Ahmet Eflaki. (1989). **Ariflerin Menkıbeleri**. (Çev. T. Yazıcı) İstanbul: M.E.B.

Akdağ, M. (1995). **Türkiye’nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi 1 (1243-1453)**. İstanbul: Cem Yayınevi.

Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi 564 (H.881), 565 (H.906), 584 (992) Numaralı Konya Evkaf Defteri

Anonim Selçukname. (2014). (Çev. H.İ. Gök, F. Coşkuner). Ankara: Atıf Yayınları.

Aşıkpaşazade. (2003). **Osmanoğulları’nın Tarihi**. (haz. Kemal Yavuz – M. A. Yekta Saraç). İstanbul: K Kitaplığı.

Babinger, F., Köprülü, F. (1996). **Anadolu’da İslamiyet**. (Çev. R. Hulusi, Haz. M. Kanar). İstanbul: İnsan Yayınları.

Barkan, Ö. L. (2002). “Osmanlı İmparatorluğu’nda Kolonizatör Türk dervişleri”. **Türkler** Ankara:Yeni Türkiye Yayınları. 9. 133-153

Baykara, T. (1985). **Türkiye Selçukluları Devrinde Konya**. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Baykara, T. “Konya”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**. 182-187.

Bayram, M. (1978). “Ahi Evren Kimdir”. **Türk Kültürü**. (191). 18-29.

Bayram, M. (1986). “Anadolu Selçukluları Zamanında Ahi Teşkilatı’nın Kuruluşu ve Gelişmesi”. **Kelime**. 8(3). 1-12.

Bayram, M. (1991). **Ahi Evren ve Ahi Teşkilatı’nın Kuruluşu**. Konya: Damla Matbaacılık.

Bayram, S. (1994). "Ahîlik ve Bir Ahî Şeceresi". **Belleten**. LVIII(222). 295-327.

Bayram, M. (2001). "Türkiye Selçukluları Döneminde Bilimsel Ortam ve Ahiliğin Doğuşuna Etkisi". **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**. 10. 1-11.

Bayram, M. (2012). **Sosyal ve Siyasi Boyutlarıyla Ahi Evren-Mevlânâ Mücadelesi**. Konya: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.

Breebaart, D. A. (1961). **The Development And Structure Of The Turkish Futuwah Guilds**. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Princeton University. New Jersey.

Cahen, C. (1986). "İlk Ahiler Hakkında". (Çev. M. Öztürk). **Belleten**. L(197). 591-601.

Cahen, C. (2011). **Osmanlılardan Önce Anadolu**. (Çev. E. Üyepazarcı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Çağatay, N. (1952). "Fütüvvet- Ahi Müessesesinin Menşei Meselesi". **AÜİFD**. 1. 59-68.

Çağatay, N. (1976). "Fütüvvetçilikle Ahiliğin Ayrıntıları". **Belleten**. XL (157-160). 423-438.

Çağatay, N. (1982). "Anadolu'da Ahilik ve Bunun Kurucusu Ahi Evren". **Belleten**. XLVI(182). 423-436.

Çağatay, N. (1985). "Mevlana Devri Selçuklu Türklerinin Politik ve Sosyo-Ekonomik Sorunları". **Yusuf Hikmet Bayur Armağanı**. 329-336.

Çağatay, N. (1990). **Ahilik Nedir**. Ankara: Kültür Bakanlığı.

Çağatay, N. (1997). **Bir Türk Kurumu Olarak Ahilik**. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Coşkun, F. (2010). "888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri". **Vakıflar Dergisi**. 33. 15-52.

Demir, A. (1996). **Anadolu Selçukluları Döneminde Fütüvvet ve Ahilik**. (Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale.

Eldem, H. (2015). "Ankara Ahilerine Ait İki Kitabe". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 119-123.

Erdoğan, M. A. (1994). "Karaman Vilayeti Zaviyeleri". Tarih **İncelemeleri Dergisi**. IX. 89-158.

Erdoğan, M. A. (2000). "Anadolu'da Ahiler ve Ahi Zaviyeleri". **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**. İzmir. IV. 37-55.

Erdoğan, M. A. (2003). "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilayetinde Vakıflar –II–". **Tarih İncelemeleri Dergisi**. XVIII. 2. 99-140.

Ergin, O. N. (1995). **Mecelle-i Umûr-ı Belediye Cilt 1**. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

Fırlı, E. R. (1994). **Türkiye'de Alevilik Bektaşilik**. Ankara: Selçuk Yayınları.

Giese, A. F. (2015). "Osmanlı İmparatorluğunun Teşekkülü Meselesi". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın, Y. T.). 189-193.

Giese, A. F. (2015). "Osmanlı İmparatorluğu'nun Teşekkülü Meselesi". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 189-211.

Gordlevskiy, V. A. (2015). **Küçük Asya'da Selçuklular**. (Çev. A. İnan, Haz. T. Omorov). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Gölpınarlı, A. (1953). **Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik**, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Gölpınarlı, A. (1959). "Burgâzî ve Fütüvvet-Nâme'si". **İÜİFM**. 15(1-4). 1-78(ayrıbasım).

Gölpınarlı, A. (1969). **100 Soruda Tasavvuf**. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Gölpınarlı, A. (1979). **Tarih Boyunca İslâm Mezhepleri ve Şîlik**. İstanbul: Der Yayınları.

Gölpınarlı, A. (1985). **Mevlânâ Celâleddin**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Gölpınarlı, A. (1994). **Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Gölpınarlı, A. (2011). **İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı**. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Gölpınarlı, A. (2015). **Melâmîlik ve Melâmîler**. İstanbul: Kapı Yayınları.

Güllülü, S. (1977). **Sosyoloji Açısından Ahi Birlikleri**. İstanbul: Ötüken.

Günaydın, Y. T. (2015). **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Günaydın, Y. T. (2018). "Ahi Evran/Evren" Değil Ahi Evrin". **Yörünge**. Nisan. 118-119.

Hasan Fehmi. (2015). "Ahilere Dair Halktaki Bilgiler". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın, Y. T.). 159-171.

Hasan Fehmi. (2015). "Ahilere Dair Halktaki Bilgiler". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 159-171.

İbn Battuta.(2016). **İbn Battuta Seyahatnamesi**. (Çev. A. S. Aykut). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İbn Bibi. (1996). **El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçuk Name)**. (Çev. M. Öztürk). Ankara: Kültür Bakanlığı.

İmzasız. (2015). "Eski Türkiye'de İş Teşkilatı". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın, Y. T.). 59-115.

İnalcık, H. (1999). Ahîlik, Toplum, Devlet. **II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri**. Kırşehir:Kültür Bakanlığı Yayınları.

İnalcık, H. (2011). **Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)**. (Çev. R. Sezer). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İnalcık, H. (2016). **Osmanlı Tarihinde İslamiyet ve Devlet**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kafadar, C. (2010). **İki Cihan Âresinde Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**. (Çev. C. Çıkin, Haz. M. Öz). Ankara: Birleşik Yayınevi.

Kaya, S. (2006). **I. Gıyâseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)**. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Kayaoğlu, İ. (1976). "Fütüvvet ve Ahilik". **Türk Kültürü**. (166). 22-27

Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî. (2000). **Müsâmeretü'l-Ahbar**. (Çev. M. Öztürk). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Kırpık, G. (2004). "Tarihi Gelişimi İçinde Ahilik ve Lonca Müessesesi". **Ahilik Araştırmaları Dergisi**. 1(1). 79-92

Koca, S. (1997). **Sultan I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220)**. Ankara: Türk Tarih Kurumu

Koca, S. (2007). Ahilerin Türkiye Selçukluları Devrindeki Rolü. **II. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**. Ankara. s. 297-313

Kocatürk, Saadettin. (1986). Fütüvvet ve Ahilik. **Türk Kültürü ve Ahilik XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri**. İstanbul. 13-47.

Konyalı, İ. H. (2007). **Konya Tarihi**. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi.

Köprülü, F. (1981). **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Köprülü, F. (2015). **Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu**. İstanbul: Alfa Basım Yayım.

Köprülü, M. F. (2015). "İçtimâî Tetkikler: Ankara ve Ahiler". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 155-159.

Köprülü, M. F. (2015). "Ankara ve Ahiler". **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın, Y. T.). 155-159.

Köymen, M. A. (1986). "Türkiye Selçukluları Devleti'nin Ekonomik Politikası". **Belleten**. L(198). 613-620.

Lewis, W. (2010). **Mevlana Geçmiş ve Şimdi**, Doğu ve Batı. (Çev. G. Ç. Güven, H. Koyukan). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Melikoff, I. (2010). **Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe**. (Çev. T. Alptekin). İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

Muallim Cevdet. (2015). “İslâm-Türk Teşkilât-ı Medeniyesinden Ahiler Müessesesi”. **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 129-149.

Muallim Cevdet. (2008). **İslâm Fütüvveti ve Türk Ahîliği İbn-i Battuta’ya Zeyl**. (Çev. C. Yazar). İstanbul: İşaret Yayınları.

Niğdeli Kadı Ahmed. (2015). **El-Veledü’s-Şefik Ve’l-Hâfidü’l-Halîk**. (Çev. A. Ertuğrul). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ocak, A. Y. (1978). “Zâviyeler”. **Vakıflar Dergisi**. (XII). 247-269.

Ocak, A. Y. (1996). “Fütüvvet”, **Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**. 13. 261-263.

Ocak, A. Y. (1999). **Türk Sufiliğine Bakışlar**. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ocak, A. Y. (2014). **Babailer İsyanı**. İstanbul: Dergah Yayınları.

Ocak, A. Y. (2014). **Ortaçağlar Anadolu’sunda İslam’ın Ayak İzleri Selçuklu Dönemi**. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Sultan Veled. (1941). **Divanı Sultan Veled**. İstanbul: Uzluk Basımevi.

Sultan Veled. (2015). **Sultan Veled Divanı Tercümesi**. (Çev. Aydın, Ş. – Musiç, E.). Konya: Mevlana Üniversitesi.

Sülemi. (1977). **Tasavvufta Fütüvvet**. (Çev. S. Ateş). Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Sümer, F. (1960). “Anadolu’ya Yalnız Göçebe Türkler Mi Geldi?”. **Belleten**. XXIV(96). 567-594.

Şahin, H. (2006). “Selçuklular Döneminde Ahiler”. A. Y. Ocak (Ed.). **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi 1**. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı. 305-307.

Şinasi İlhan. (2015). “Ahiler ve Teşkilatları”. **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 175-189.

Tabakoğlu, A. (2015). **Türkiye İktisat Tarihi**. İstanbul: Dergah Yayınları.

Taeschner, F. (1955). “İslâm Ortaçağında Futuvva (Fütüvvet Teşkilatı). (Çev. F. Işıltan). **İÜİFM**. 3-32.

Taeschner, F. (1972). “İslam’da Fütüvvet Teşkilatının Doğuşu Meselesi ve Tarihi Ana Çizgileri”. (Çev. S. Yüksel). **Belleten**. XXXVI(141-144). 203-235.

Tarım, C. H. (1938). **Kırşehir Üzerine Araştırmalar**. Kırşehir: Vilayet Matbaası.

Tevhid, A. (2015). “Ankara’da Ahiler Hükümeti”. **Ahilik Araştırmaları 1913-1932**. (Günaydın Y. T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 115-119.

Turan, N. S. (2006). “Selçuklu ve Osmanlı Anadolu’sunda Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Gelişim Süreci”. **İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları**. 52. 151-187.

Turan, O. (1947). “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I. Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyyesi ve Hayatı”. **Belleten**. XI(42). 197-235.

Turan, O. (1980). **Tarihi Akışı İçinde Din ve Medeniyet**. İstanbul: Nakışlar Yayınevi.

Turan, O. (2005). **Selçuklular Zamanında Türkiye**. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Turan, O. (2010). “Selçuk Türkiyesi Din Tarihine Dair Bir Kaynak”. **60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı**. Ankara: Türk Tarih Kurumu

Turan, O. (2014). **Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**. İstanbul: Ötüken Neşriyat

Uluçay, M. Ç. (1942). **XVII inci Yüz Yılda Manisa’da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı**. İstanbul: C. H. P. Manisa Halkevi.

Uludağ, S., Ocak, A. Y. (1996). “Fütüvvet”. **D.İ.A.** 259-263.

Urfalı Mateos. (1987). **Urfalı Mateos Vekayi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor’un Zeyli (1136-1162)**. (Çev. H. D. Andreasyan). Ankara: Türk Tarih Kurumu

Ülgener, S. F. (2006). **İktisadî Çözölmenin Ahlâk ve Zihniyet Dünyası**. İstanbul: Derin Yayınları.

Von Arendok, C., Faris, B. “Fütüvvet”. **MEB. İ.A.** 700-701.

Witteck, P. (1985). **Osmanlı İmparatorluğu’nun Doğuşu**. (Çev. F. Berktaş). İstanbul: Kaynak Yayınları.

Yalçın, A. (1979). **Türkiye İktisat Tarihi**. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Yörük, D. (2008). “XV. Yüzyılda Karaman Topraklarında Ahiler ve Ahi Vakıfları”. **Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Konya. 20. 665-684.

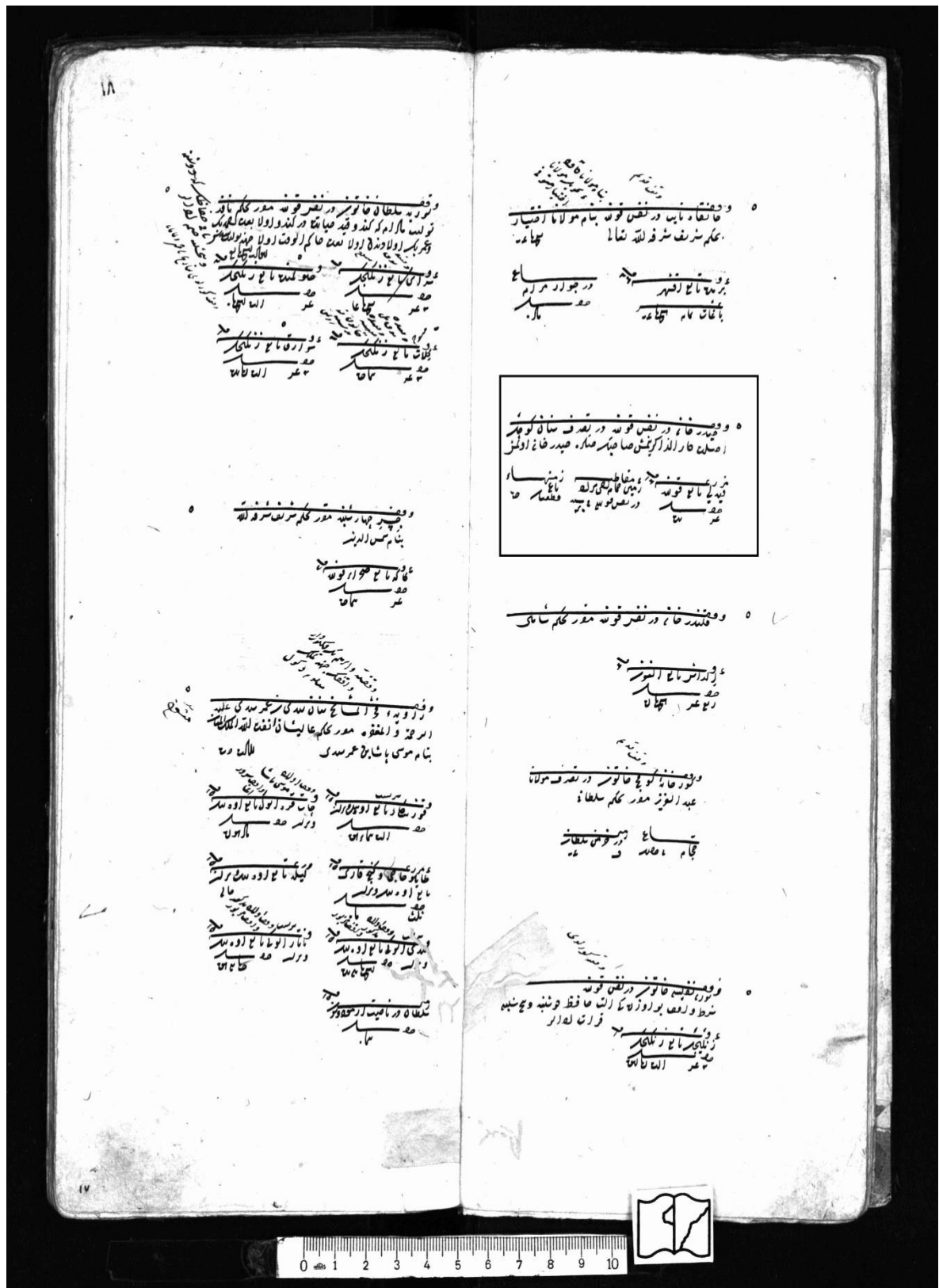
Ek-1. İbn Battuta'nın Anadolu'da Ziyaret Ettiği Ahi Zaviyelerinin Ziyaret Sırasına Göre Adları ve Yerleri

Zaviyenin Adı	Bulunduğu Yer
Ahi Zaviyesi	Antalya
Ahi Zaviyesi	Göhlisar (Burdur)
Ahi Sinan ve Ahi Toman Zaviyesi	Denizli
Ahi Zaviyesi	Milas (Muğla)
Ahi Ali Zaviyesi	Bercin Köyü (Milas)
Ahi Kalemşah Zaviyesi	Konya
Ahi Şerif Hüseyin Zaviyesi	Aksaray (Niğde)
Ahi Caruk Zaviyesi	Niğde
Ahi Emir Ali Zaviyesi	Kayseri
Ahi Bıçakçı Ahmet Zaviyesi	Sivas
Ahi Nizamüddin Zaviyesi	Erzincan
Ahi Toman Zaviyesi	Erzurum
Ahi Baha Zaviyesi	Birgi (İzmir)
Ahi Zaviyesi	Manisa
Ahi Sinan Zaviyesi	Balıkesir
Ahi Şemsüddin Zaviyesi	Bursa

Ahi Zaviyesi	İznik
Ahi Zaviyesi	Yenice (Bolu)
Ahi Zaviyesi	Mudurnu (Bolu)
Ahi Zaviyesi	Bolu
İzzeddin Ahi Çelebi Zaviyesi	Sinop

EK-2. Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi 564 (881/1476)
Numaralı Konya Evkaf Defteri'nde Konya Ahileri (s.74-78)

و در روزی که در روزی که ما را در
مهر بختیاب در سیم کی بنام در وین اسرار
در اوله مدکور
چند

و در روزی که در روزی که ما را در
مهر بختیاب در سیم کی بنام در وین اسرار
چند

و در روزی که در روزی که ما را در
مهر بختیاب در سیم کی بنام در وین اسرار
چند

و در روزی که در روزی که ما را در
مهر بختیاب در سیم کی بنام در وین اسرار
چند

و در روزی که در روزی که ما را در
مهر بختیاب در سیم کی بنام در وین اسرار
چند

و در روزی که در روزی که ما را در
مهر بختیاب در سیم کی بنام در وین اسرار
چند

و در روزی که در روزی که ما را در
مهر بختیاب در سیم کی بنام در وین اسرار
چند

و در روزی که در روزی که ما را در
مهر بختیاب در سیم کی بنام در وین اسرار
چند

و در روزی که در روزی که ما را در
مهر بختیاب در سیم کی بنام در وین اسرار
چند

و در روزی که در روزی که ما را در
مهر بختیاب در سیم کی بنام در وین اسرار
چند

وَقَسْنِي
زَلْزَلًا فِي قَدْرَالِهَا

[illegible]

36

از این دیوار علیه دریا افتاد
سبحان پروردگار عالمی که از او
تو ایستاده و بر او استوار شده
و از او استوار شده و از او
استوار شده و از او استوار شده

از این دیوار علیه دریا افتاد
سبحان پروردگار عالمی که از او
تو ایستاده و بر او استوار شده
و از او استوار شده و از او
استوار شده و از او استوار شده

~~نور محمد بن علی در حلقه علم و باطن قلم
تولید نمودا فایده اندیشه و آوازه
عمارت علمی به یاد آوردند بطن
بعد از آن زمان و نیز آنچه~~

[illegible]

۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱
 ۴۷۲
 ۴۷۳
 ۴۷۴
 ۴۷۵
 ۴۷۶
 ۴۷۷
 ۴۷۸
 ۴۷۹
 ۴۸۰
 ۴۸۱
 ۴۸۲
 ۴۸۳
 ۴۸۴
 ۴۸۵
 ۴۸۶
 ۴۸۷
 ۴۸۸
 ۴۸۹
 ۴۹۰
 ۴۹۱
 ۴۹۲
 ۴۹۳
 ۴۹۴
 ۴۹۵
 ۴۹۶
 ۴۹۷
 ۴۹۸
 ۴۹۹
 ۵۰۰
 ۵۰۱
 ۵۰۲
 ۵۰۳
 ۵۰۴
 ۵۰۵
 ۵۰۶
 ۵۰۷
 ۵۰۸
 ۵۰۹
 ۵۱۰
 ۵۱۱
 ۵۱۲
 ۵۱۳
 ۵۱۴
 ۵۱۵
 ۵۱۶
 ۵۱۷
 ۵۱۸
 ۵۱۹
 ۵۲۰
 ۵۲۱
 ۵۲۲
 ۵۲۳
 ۵۲۴
 ۵۲۵
 ۵۲۶
 ۵۲۷
 ۵۲۸
 ۵۲۹
 ۵۳۰
 ۵۳۱
 ۵۳۲

[illegible][illegible]

عبدالمجید ولد علی

رقعة
از دین و دنیا رسیده و رقیبه و بیله را با
ماهی قوت
ماهی راسی
ماهی
ماهی
ماهی

وقد
نفس
وذلك
والذي
والذي

[illegible]

وَقَدْ

۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰

[illegible]

37

وقوع

روز دوم در روز اولی در وقت که
از کوه باغ خانه سر آمد

مجموع

۲۰
۱۰
۳۰

وقوع

روز دوم در روز اولی در وقت که
باغ خانه سر آمد

مجموع

۲۱
۱۰
۳۱

۹

Handwritten manuscript page featuring musical notation on staves. The text is in Persian, and there are numerical figures (e.g., ۱۲۰, ۱۴۰, ۲۴۰) interspersed with the musical notation. The page is numbered ۱۲۰ in the top right corner.

[Handwritten notes in Urdu script]

وقف زیدی # کربلا / و صفه / و رتبه / و فائده / الی غیر اینها
به معنی بعد از آنکه

Handwritten notes in Urdu script, including:

- کتاب ۱
- کتاب ۲
- کتاب ۳
- کتاب ۴
- کتاب ۵
- کتاب ۶
- کتاب ۷
- کتاب ۸
- کتاب ۹
- کتاب ۱۰
- کتاب ۱۱
- کتاب ۱۲
- کتاب ۱۳
- کتاب ۱۴
- کتاب ۱۵
- کتاب ۱۶
- کتاب ۱۷
- کتاب ۱۸
- کتاب ۱۹
- کتاب ۲۰
- کتاب ۲۱
- کتاب ۲۲
- کتاب ۲۳
- کتاب ۲۴
- کتاب ۲۵
- کتاب ۲۶
- کتاب ۲۷
- کتاب ۲۸
- کتاب ۲۹
- کتاب ۳۰
- کتاب ۳۱
- کتاب ۳۲
- کتاب ۳۳
- کتاب ۳۴
- کتاب ۳۵
- کتاب ۳۶
- کتاب ۳۷
- کتاب ۳۸
- کتاب ۳۹
- کتاب ۴۰
- کتاب ۴۱
- کتاب ۴۲
- کتاب ۴۳
- کتاب ۴۴
- کتاب ۴۵
- کتاب ۴۶
- کتاب ۴۷
- کتاب ۴۸
- کتاب ۴۹
- کتاب ۵۰
- کتاب ۵۱
- کتاب ۵۲
- کتاب ۵۳
- کتاب ۵۴
- کتاب ۵۵
- کتاب ۵۶
- کتاب ۵۷
- کتاب ۵۸
- کتاب ۵۹
- کتاب ۶۰
- کتاب ۶۱
- کتاب ۶۲
- کتاب ۶۳
- کتاب ۶۴
- کتاب ۶۵
- کتاب ۶۶
- کتاب ۶۷
- کتاب ۶۸
- کتاب ۶۹
- کتاب ۷۰
- کتاب ۷۱
- کتاب ۷۲
- کتاب ۷۳
- کتاب ۷۴
- کتاب ۷۵
- کتاب ۷۶
- کتاب ۷۷
- کتاب ۷۸
- کتاب ۷۹
- کتاب ۸۰
- کتاب ۸۱
- کتاب ۸۲
- کتاب ۸۳
- کتاب ۸۴
- کتاب ۸۵
- کتاب ۸۶
- کتاب ۸۷
- کتاب ۸۸
- کتاب ۸۹
- کتاب ۹۰
- کتاب ۹۱
- کتاب ۹۲
- کتاب ۹۳
- کتاب ۹۴
- کتاب ۹۵
- کتاب ۹۶
- کتاب ۹۷
- کتاب ۹۸
- کتاب ۹۹
- کتاب ۱۰۰

(Handwritten notes in Urdu script)

وقف
ردوبه بیخ سبک نه قریه یطس
وقف
ردوبه و دودو و درون کوه
جنر با

وقف
سبک نام عارف
سورن
جربان

وقف
نام محمد علی
عالمی
عالمی

[illegible]

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : CEYLAN Kadir
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 18.05.1990 Beyşehir
Telefon : 05068711555
e-mail : kmceylan@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi, SBE, Ortaçağ Tarihi	2018
Lisans	Gazi Üniversitesi, GEF, Tarih	Öğr.2013
Lise	Beyşehir Ali Akkanat Anadolu Lisesi	2008

Yabancı Dil İngilizce

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR

